

**ГОДИШЕН АНАЛИЗ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ОТ
ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2024 – 2026г. КЪМ
НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА
МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 – 2030г.
ЗА 2024 г.**

**ПРИОРИТЕТНИ НАПРАВЛЕНИЯ В НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ 2021 –
2030г. И ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ПЕРИОДА 2024 – 2026 г.**

С Решение на Министерски съвет № 262 от 4 април 2024 г. е приет Плана за действие за периода 2024-2026 г. за изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2021-2030. Предвидени са дейности, свързани с повишаване на информираността на целевите групи по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите за децата, повишаване на знанията и уменията за здравословен начин на живот и превенция на заболяванията и подкрепа за родителите в грижите за недоносените деца и децата с увреждания и хронични заболявания. Дейностите са насочени към осигуряване на устойчивост във функционирането на 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ), разкрити във всички областни градове, провеждането на неонаталния слухов скрининг при новородени за ранно откриване и навременна интервенция при увреждане на слуха, както и развитието на здравни и интегрирани здравно-социални услуги. Предвижда се укрепване и разкриване на нови Центрове за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания и Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи. Чрез разработване на модел и въвеждане на патронажна грижа на национално ниво, се предвижда да бъдат подкрепени семействата в домашна среда за осигуряване на пълноценна грижа за малките деца и подобряване на достъпа и обхвата с качествени здравни грижи и профилактични дейности в извънболничната здравна помощ, с акцент върху уязвими групи. Планирани са и други конкретни мерки и дейности за подобряване на майчиното и детското здраве в пет приоритетни направления.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите за децата

1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот на децата и подрастващите и превенция на заболяванията.

1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания, хронични заболявания и специални потребности

ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за децата от 0-18 г.

2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване

2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца

2.4. Укрепване на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в лечебни заведения за болнична помощ, включително чрез обновяване на медицинската апаратура

2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата с увреждания и децата в риск от проблеми в развитието

2.6. Създаване на условия за преодоляване на различията в показателите за детското и майчиното здраве в отделните области на страната

ПРИОРИТЕТ 3. ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица - ЦКОДУХЗ, ЗКЦ и Центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца

3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли (ДЯ) и детските градини (ДГ), от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

3.3. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от извънболничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рисковете за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители

ПРИОРИТЕТ 4. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ, СВЪРЗАНИ С МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

4.1. Използване на инструментариума на НЗИС за анализ на данните за здравния статус на бременните и децата

4.2. Усъвършенстване на механизмите за мониторинг и контрол на дейностите в областта на майчиното и детско здраве

ПРИОРИТЕТ 5. РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

5.1. Подобряване на достъпа до качествени и ефективни здравни и интегрирани здравно-социални услуги за деца

5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

6. МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМАТА

Анализът е изготвен на базата на обобщени данни от постъпили в Министерството на здравеопазването (МЗ) отчети за изпълнение на дейностите от Плана за действие за периода 2024-2026г. към Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве 2021-2030г. през 2024 г., съответно от 12 Центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ), от лечебни заведения, сключили договори с МЗ за провеждане на неонатален слухов скрининг и изследвания за биохимичен скрининг в изпълнение на Програмата, от 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ), 28 Регионални здравни инспекции (РЗИ) и Националния център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА), данни от НЗОК и информация от МЗ.

ПРИОРИТЕТ 1. ПРОМОЦИЯ НА ЗДРАВЕ, ВКЛЮЧИТЕЛНО В ОБЛАСТТА НА РЕПРОДУКТИВНОТО ЗДРАВЕ, СЕМЕЙНОТО ПЛАНИРАНЕ И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Отчети с информация за изпълнение на дейности по промоция на здраве в областта на детското, репродуктивното здраве и семейното планиране, са представени от основните отговорни изпълнители по съответните мерки в това приоритетно направление от Плана за действие за периода 2024-2026 г.: РЗИ, НЦОЗА и ЦКОДУХЗ. Представени са и данни за общия брой на проведени консултации на деца, бременни жени и майки на недоносени и деца с увреждания и хронични заболявания от медицински специалисти, психолози и социални работници в Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве.

Мярка 1.1. Повишаване на информираността на населението по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането и грижите за децата

За повишаване на информираността и здравната култура по отношение на репродуктивното здраве и семейното планиране са проведени редица информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени общо 77 информационни срещи, 107 беседи и 44 други инициативи - информационни кампании и обучения, насочени към ученици, млади хора, родители, бременни жени, с акцент върху уязвими групи. Основните теми включват репродуктивно здраве, семейно планиране, ранни бракове и рискове от ранна бременност, съвременни методи за контрацепция, превенция на полово предавани инфекции, ХИВ и СПИН. Проведени са семинари с участието на медицински специалисти („Ваканция без риск“, „Пази се днес, за да обичаш утре“), кампании и дейности в рамките на кампании по повод международни дни („Семейно планиране и здравословен начин на живот“, Световен

ден за борба със СПИН). Разработени и разпространени са 312 информационни и 11 образователни материали за повишаване на информираността по въпросите на репродуктивното здраве, семейното планиране и предпазване от ППИ („Съвременни методи на контрацепция – предимства и недостатъци“, „Сексуално преносими инфекции“, „Хламидийната болест – заплаха за репродуктивното здраве“ и др.).

За повишаване на информираността на бременни жени по въпроси, свързани с бременността, раждането и за насърчаване на здравословен начин на живот и кърменето, са проведени информационни и други дейности:

От РЗИ са организирани и проведени общо 34 информационни срещи, 35 беседи и 30 други инициативи - индивидуални консултации, информационни кампании, семинари и други мероприятия с бременни жени, родилки и млади майки по въпросите на бременността, раждането, превенцията на рискови фактори и насърчаване на кърменето. Разработени и разпространени са 218 информационни и 112 образователни материали за повишаване на информираността по въпросите на бременността, раждането, кърменето и здравословния начин на живот (дипляна „Тютюнопушене, бременност, поколение“, листовки „Защо кърменето е важно за здравето“, „Препоръки за здравословно хранене по време на бременност и кърмене“).

По повод Световната седмица на кърменето от РЗИ са организирани беседи и срещи с родители и бременни жени (информационна среща с медицински специалисти в МБАЛ Самоков и беседа за бременни жени и кърмещи майки на тема „Начало на кърменето“, с участието на експерт от НЦОЗА; среща в рамките на „Училище за родители Happy mums“ във Велико Търново, проведена от експерт по хранене и диетика с 32 бременни и кърмещи майки и др.).

През 2024 г., в рамките на научно-изследователската дейност на НЦОЗА, продължава провеждането на проучване на влиянието на специализираната подкрепа в сферата на кърменето по време на бременността и след раждането върху успеха на кърменето през първите 6 месеца, с цел да се подобрят националните политики за насърчаване и подкрепа на кърменето. Проведен е тематичен курс за продължаващо обучение на медицински и немедицински специалисти „Роли и взаимодействия в защитата, подкрепата и насърчаването на кърменето“. НЦОЗА участва експертно в обученията за медицински и немедицински специалисти в подкрепа на кърменето с модул „Основи на комуникацията и консултативни умения“, които се провеждат в гр. София (октомври 2023 г. - май 2024 г.) и гр. Варна (ноември 2023 г. - юни 2024 г.).

В НЦОЗА е разработен информационен материал - брошура „Кратък пътеводител в кърменето. Отговори на важни въпроси за млади родители“, публикуван на сайта и отпечатан с финансиране по Програмата.

За повишаване на информираността и уменията за полагане на пълноценни грижи за децата в периода на ранното детство са проведени информационни и други дейности, насочени към родителите, семействата и бременните жени

От РЗИ са организирани и проведени общо 39 информационни срещи, 81 беседи и 23 други инициативи с родители, млади майки и семейства. Проведени са тематични беседи и срещи със специалисти - педиатри, психолози („Белите ми зъбки“, „Грижа за детето в ранно детство“, „Какво е важно да знаем за първите години на детето и защо?“, „Сигурна и безопасна семейна среда“), обучения, семинари („Ротавирусни гастроентерити –

профилактика“, „Здравословно хранене за деца“, „Здрави деца в здрави семейства“), други инициативи (кулинарна активност с родители за здравословно хранене на най-малките „Мастър шеф“). Проведени са информационни кампании, беседи и разпространени информационни материали сред семейства от уязвими общности (в Сливен, Пловдив - Шекер махала и Столипиново, Раковски, Кричим, Калековец, Цалапица). Преиздадени и разпространени са 212 информационни и 6 образователни материали („Здравословно хранене на децата от 1 до 3 години“, „Физическа активност за малки деца“, „Грижи за личната хигиена на малкото дете“, „Здраве за малките“, ръководството „Здраве за малчуганите – в помощ на учителите в детските градини“).

В рамките на кампания за повишаване на информираността на бременните жени, майките и родителите по въпросите на ранното детско развитие и в подкрепа на семействата за полагане на пълноценна грижа за децата в периода на ранното детство, по повод Европейската седмица на общественото здраве (13-17 май 2024 г.), в НЦОЗА е проведена панелна дискусия, в която експерти от отдел „Детско и младежко здраве“ отговаряха на въпроси за социално-емоционалното развитие на децата в първите три години от живота на детето. На сайта на НЦОЗА е публикуван информационен материал "Социално-емоционално развитие в първите 1000 дни и роля на кърменето". За осигуряване на условия за оптимално развитие на децата в семейна среда, в НЦОЗА са разработени информационни материали за родители по теми, касаещи особеностите и развитието на игровата дейност през първите 3 години и значението на общуването за здравето и развитието на децата през първата и втората година от живота.

Мярка 1.2. Повишаване на информираността, знанията и уменията за здравословен начин на живот на децата и подрастващите и превенция на заболяванията

От РЗИ и НЦОЗА са реализирани информационни и други дейности, свързани с промоцията на здраве и превенция на заболяванията в детска възраст:

В РЗИ са проведени общо 236 информационни срещи, 293 беседи и 331 други инициативи, проведени с деца, ученици, родители и специалисти по теми за здравословно хранене, орално здраве, превенция на хронични и инфекциозни заболявания, ваксинапрофилактика, насърчаване на здравословен начин на живот от най-ранна възраст.

Сред отчетените инициативи са обучения, проведени със здравни медиатори, медицински специалисти и педагози, кръгли маси и кампании с участието на различни институции, интерактивни занимания с деца чрез демонстрации, информационни кампании, практическа подкрепа, като осигуряване на средства за орална хигиена. Разработени и разпространени са 612 информационни и 214 образователни материали сред аудитория от различни възрасти, специалисти и родители за повишаване на информираността и уменията за опазване на здравето и формиране на навици за здравословен начин на живот от най-ранна възраст.

В НЦОЗА е разработена програма за насърчаване на психичното здраве и развитие на децата в детските ясли. На 6 детски ясли в гр. София са предоставени комплекти с материали - конструктори, за низане, за сортиране на геометрични фигури и др. за развиване на фината моторика, пространственото мислене, координацията, концентрацията, комуникативните умения, стимулиране на когнитивното, емоционално и социално развитие на децата. Комплектите са предназначени за индивидуална и груповата работа с децата и се използват в консултативната практика с родителите и в обученията за повишаване

квалификацията на специалистите от детските ясли по въпросите на ранното детско развитие.

През 2024 г. е финализирано изготвянето от работна група към МЗ, с участието на експерти от НЦОЗА, на проектно предложение за Програма „Профилактика и укрепване на здравето за деца в училищна възраст“ по Швейцарско-българска програма за сътрудничество в тематична област „Здравеопазване и социална защита“. Предвидените дейности са насочени към мерки за профилактика, подобряване на условията в училищната среда и здравно образование.

За профилактика на кариеса в ранно детство в НЦОЗА е разработен информационен материал за родители и специалисти от детските ясли и детските градини.

Информационни и други дейности, свързани с укрепване на здравето на децата и подрастващите, изграждане на умения за здравословен начин на живот, включително чрез физическа активност и здравословно хранене

РЗИ и НЦОЗА отчитат проведени информационни и други дейности с деца и ученици за изграждане на умения за здравословен начин на живот, включително и чрез насърчаване на физическата активност.

В РЗИ са проведени 271 информационни срещи, 1 279 беседи и 123 други инициативи – кампании, спортни мероприятия и празници, интерактивни обучения с деца и родители (кулинарни работилници, съпроводени с демонстрации и практически занимания като подреждане на пирамидата на храненето, щафетни игри и дегустации на полезни храни). Разработени и разпространени са 324 информационни и 220 образователни материали по теми за насърчаване на здравословния начин на живот чрез здравословно хранене и физическа активност.

В НЦОЗА е разработена програма за оптимизиран двигателен режим на децата в детската ясла. За повишаване на двигателната активност и развитие на двигателните умения на децата, на 5 детски ясли, персонала на които е преминал обучение в НЦОЗА по програмите за ранно детско развитие, промоция на здраве и профилактика, са предоставени уреди и съоръжения от висококачествен дървен материал и съобразени с анатомо-физиологичните особености на възрастта. Съоръженията се използват от персонала за провеждане на занимания, двигателни упражнения и укрепване здравето на децата чрез повишена физическата активност и за провеждане на обучения за насърчаване на двигателната активност на децата.

Разработване на информационни и образователни материали и програми за комплексна промоция на здраве на децата в детските ясли, детските градини и училищата

За комплексна промоция на здравето на децата в детските ясли, детските градини и училищата продължава изпълнението на научно-приложни задачи в НЦОЗА. През 2024 г. по темата „Състояние и усъвършенстване на грижите за здравето и развитието на децата в детските ясли“ са изготвени препоръки за развитие на детските ясли в съответствие с рамката на Съвета на Европа за висококачествени системи за ОГРДВ, на базата на интегрирана национална политика за ранно детско развитие чрез междуинституционално взаимодействие на здравната, образователната и социалната система. Разработена е визия за национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст по

международен проект на МОН за въвеждане на стандарти за качество на ОГРДВ в детските ясли и детски градини.

Мярка 1.3. Подкрепа на родителите за развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания, хронични заболявания и специални потребности

Основен изпълнител на дейности по мярката са ЦКОДУХЗ. По данни от постъпилите отчети от 12-те ЦКОДУХЗ са извършени следните дейности:

Психологическа помощ и мотивация на родителите за активно участие в грижата за недоносеното дете и детето с увреждане:

През 2024 г. от 12 -те ЦКОДУХЗ са отчетени **1 643 консултации** на родители, проведени от специалистите (на 2 737 за 2023 г. и 631 за 2022 г.). Обхванати са 707 потребители, от които 638 родители на деца с увреждания и 69 родители на недоносени деца (съответно на 534 родители, от които 511 на деца с увреждания и 23 на недоносени деца за 2023 г. и 416 родители, от които 386 на деца с увреждания и 30 на недоносени деца за 2022 г.). Преобладаваща форма е индивидуалната работа с родителите - психологически консултации за подпомагане на семействата за разбиране на спецификите и стимулиране на развитието на детето; повишаване на информираността и уменията за справяне с ежедневните грижи за детето според спецификата на състоянието му; професионална помощ в разбирането на увреждането, преодоляване на тревожността и стратегии за справяне със стреса; консултации на родители в хода на терапевтичните сесии с децата. Подходът при консултирането е индивидуализиран според родителските потребности и в зависимост от нивото на познаване и осъзнатост на проблемите на детето и насочен към мотивиране за активно участие на всички етапи от терапията и рехабилитацията.

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация:

През 2024 г. в ЦКОДУХЗ са проведени общо **293 дейности** (на 189 за 2023 г. и 92 за 2022 г.) за повишаване на информираността относно ползите от своевременната и комплексна рехабилитация:

информационни кампании, срещи, беседи, тематични публикации и други инициативи за популяризиране дейностите на Центровете, за ползите от комплексната рехабилитация и обратна връзка за резултатите от работата с децата с увреждания; представяне пред родителите на различни методи и техники за продължаване на рехабилитацията в домашна среда.

Информационни и други дейности, свързани с повишаване на здравната култура по отношение на грижите за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания:

В 28-те РЗИ са проведени общо 33 информационни срещи, 16 беседи и 9 други инициативи за повишаване на информираността и здравната култура на родители и специалисти относно грижите за недоносени деца, както и за деца с хронични заболявания и увреждания. Проведени са срещи и беседи с родители, приемни семейства, социални работници и медицински специалисти по теми, касаещи специфични потребности на деца с увреждания, свързани с храненето, грижите и профилактиката; обучения за персонала в

специализирани социални услуги. Инициативите са съчетани с кампании по повод тематични международни и световни дни посветени на децата с увреждания и различни хронични заболявания. Разработени и разпространени са общо 210 информационни и 10 образователни материали. Целта на инициативите е не само по-добра информираност на родителите, но и практическа подкрепа за семействата и укрепване на капацитета на специалистите, полагащи грижи за недоносени деца, деца с хронични заболявания и увреждания.

В 12-те ЦКОДУХЗ през 2024 г. са проведени общо **4 612 дейности** (на 4 139 за 2023 г. и 3 697 за 2022 г.) за повишаване на информираността и уменията за грижи за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания, преобладаващ брой от които са под формата на информационни срещи (4 399), следвани от беседи и лекции за повишаване на здравната култура по отношение на грижите за децата с хронични заболявания и увреждания. Мероприятията са проведени от специалисти в Центровете - лекари, рехабилитатори, кинезитерапевти, психолози, логопеди, педагози и специални педагози и др., по различни теми за подобряване на уменията за полагане на грижи за детето в процеса на отглеждане, в процеса на лечението и рехабилитацията, организацията на ежедневните дейности, за връзката с детето.

Обучение на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания:

През 2024 г. в 12-те ЦКОДУХЗ са проведени общо **27 293 обучения** на родителите (на 20 654 за 2023 г. и 3890 за 2022 г.) за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания:

обучения на родители от кинезитерапевти и рехабилитатори за продължаване на рехабилитацията в домашни условия – масаж и гимнастика за стимулиране на двигателното развитие, дихателни упражнения, техники за развитие на финната моторика и др.; за продължение на педагогическата рехабилитация - за стимулиране на комуникативни и говорни умения, усвояване на умения за самообслужване, прилагане на техники от Монтесори-терапията; от психолози - за продължаване на интервенциите за овладяване на емоционални, поведенчески и проблеми, свързани с нарушения в развитието и увреждането.

С индивидуални и групови обучения са обхванати 193 родители на недоносени деца и 3 422 родители на деца с увреждания, като с преобладаваща част от тях (2 869) е проведена индивидуална работа (2 434 за 2023 г.).

Разработване и внедряване на програми за обучение и провеждане на обучения на родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца с увреждания, хронични заболявания, с нарушения и други проблеми в развитието:

В ЦКОДУХЗ са разработени и общо **1 523 програми** за обучение на родители в подкрепа на грижите за деца с увреждания, хронични заболявания, недоносени деца и с нарушения в развитието (на 819 за 2023 г. и 729 за 2022 г.), като преобладаваща част от тях (1 400) са за деца с увреждания. Сериозният ръст от 85.9% очертава тенденция към прилагане на ориентиран към семейството подход в работата с децата, чрез повишаване на знанията и уменията и мотивиране на родителите за активно участие в грижите, терапията и рехабилитацията, с отчитане на ролята им за подобряване състоянието на детето. Преобладават програмите за индивидуална работа (1 431), разработени от различни

специалисти (психолози, педагози, рехабилитатори, кинезитерапевти и др.), в зависимост от потребностите и състоянието на конкретното дете.

ПРИОРИТЕТ 2. ПОВИШАВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО И ОБХВАТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ ГРИЖИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

Мярка 2.1. Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни услуги в обхвата на задължителното здравно осигуряване, с акцент върху всеки период - преди забременяване, по време на бременността, раждането, следродилния период и за децата от 0-18 г.

Осигуряване изпълнението на медицински и здравни дейности по програми „Майчино здравеопазване“ и „Детско здравеопазване“ на НЗОК

(Източник: НЗОК (писмо с изх. №23-00-504/07.07.2025г. в отговор на писмо с изх.№ 1515/27.05.2025г./НЦОЗА и вх.№ 23-00-504/27.05.2025/НЗОК)

Програма „Детско здравеопазване“, изпълнявана от ОПЛ

Средният за страната брой на отчетените профилактични прегледи за 2024 г. на лицата от 0 до 1 година е 9,54 на 1 ЗОЛ. Наблюдава се спад от 2,19% в обръщаемостта спрямо 2023 г., когато стойността на показателя е 9,75 прегледа на едно ЗОЛ от 0 до 1 година. Повечето РЗОК отчитат понижение, като най-значимо е отчетеното намаление от РЗОК Ямбол (7,81%), РЗОК Враца (7,02%) и РЗОК Габрово (6,46%). Висок ръст на отчетените профилактични прегледи на деца до 1 година се наблюдава при РЗОК Ловеч (3,38%) и по-несъществен при РЗОК Видин (0,74%), РЗОК Кюстендил (0,55%) и РЗОК Стара Загора (0,54%). Най-малък брой профилактични прегледи на едно ЗОЛ от 0 до 1 години през 2024 г. отчитат РЗОК Габрово (3,19) и РЗОК Видин (5,88), което е с 67% и 38% по-малко от средното за страната. В тези РЗОК програма „Детско здравеопазване“ се изпълнява от лекари специалисти по педиатрия. Най-високи стойности отбелязва показателят в РЗОК Търговище (2024 г. – 10,82; 2023 г. – 10,95;), РЗОК Перник (2024 г. – 10,54; 2023 г. – 10,98;) и РЗОК София-област (2024 г. – 10,48; 2023 г. – 10,99).

При ЗОЛ от 1 до 2 години отчетените профилактични прегледи през 2024 г. са средно 2,83 профилактични прегледа на 1 ЗОЛ, при предвидени по програма „Детско здравеопазване“ 4 профилактични прегледа годишно на 1 ЗОЛ, и бележат ръст с 0,9% спрямо 2023 г., когато са отчетени 2,81 профилактични прегледа на 1 ЗОЛ. Най-голямо относително намаление на показателя отбелязват РЗОК Габрово (8,43%) и РЗОК Кюстендил (5,66%) Най-малко профилактични прегледи на 1 ЗОЛ от тази възрастова група осъществяват ОПЛ в РЗОК Габрово (2024 г. – 1,01; 2023 г. – 1,10) и РЗОК Видин (2024 г. – 1,88; 2023 г. – 1,67). Висок ръст на показателя е регистриран от РЗОК Видин (12,78%), РЗОК Ловеч (6,15%) и РЗОК Силистра (6,04%), а най-висока стойност на показателя е отчетена от РЗОК Перник (2024 г. – 3,25; 2023 г. – 3,11), РЗОК София-област (2024 г. – 3,16; 2023 г. – 3,28) и РЗОК Търговище (2024 г. – 3,15; 2023 г. – 3,18).

Броят на отчетените профилактични прегледи на ЗОЛ от 2 до 7 години остава без промяна в сравнение с предходната година - 1,38 на 1 ЗОЛ, при предвидени два профилактични прегледа за тази възрастова група. За поредна година най-ниски стойности отбелязва показателят в РЗОК Габрово (2024 г. – 0,76; 2023г.-0,69; 2022г.- 0,79) и РЗОК

Видин (2024 г. – 0,95; 2023г.-0,91; 2022г.- 0,97), въпреки несъщественият ръст в показателя. Най-високи стойности на показателя отчитат РЗОК Перник (2024 г. – 1,61; 2023 г. – 1,58), РЗОК София-област (2024 г. – 1,59; 2023 г. – 1,59) и РЗОК Ямбол (2024 г. – 1,52; 2023 г. – 1,57).

Средният брой на отчетените профилактични прегледи на едно ЗОЛ от 7 до 18 години е 0,78 прегледа, без промяна в сравнение с 2023 г. и 2022 г., при изискуем по програмата един преглед годишно. Най-ниски стойности на показателя отчитат РЗОК Габрово (2024 г. – 0,59; 2023 г. – 0,54), РЗОК Кърджали (2024 г. – 0,68 и 2023 г. – 0,69) и РЗОК Видин (2024 г. – 0,70; 2023 г. – 0,70), като РЗОК Габрово отчита ръст на показателя от 8,16%, но стойността на показателя през 2024 г. остава с 25% по-ниска средната за страната. Най-високи стойности на показателя имат РЗОК София-област (2024 г. – 0,87; 2023 г. – 0,86) и РЗОК Перник (2024 г. – 0,86 и 2023 г. – 0,85).

През 2024 г. 78,46% от ЗОЛ от 7 до 18 години са се обърнали към ОПЛ за извършване на годишен профилактичен преглед на 77,89% за 2023 г. В края третото тримесечие, около началото на учебната година, традиционно се отчитат приблизително половината от профилактичните прегледи от тази възрастова група за календарната година.

Програма „Детско здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по „Педиатрия“

Средната стойност на показателя за страната „Брой профилактични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 г. по програма „Детско здравеопазване“ в СИМП през 2024 г. е 0,036 прегледа. (през 2023 г. е 0,043 прегледа; 2022 г. - 0,038 прегледа.; 2021 г. - 0,038 прегледа; 2020 г. - 0,035 прегледа).

През 2024 година средният брой отчетени първични прегледи на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при специалист с придобита специалност „Педиатрия“ за страната е 0,83 прегледа, а за същия период на 2023 г. този показател е 0,87 (съответно на 0,75 прегледа за 2022 г.; 0,68 прегледа за 2021 г. 0,60 прегледа за 2020 г.). Най-високи стойности, над средната за страната, се отчитат в РЗОК-Видин (2,55 прегледа през 2024 г. на 2,42 през 2023 г.), РЗОК-Габрово (2,10 прегледа през 2024 г. на 2,01 през 2023 г.), РЗОК-Велико Търново (1,65 прегледа през 2024 г. на 1,62 през 2023 г.) и РЗОК-Благоевград (1,62 прегледа през 2024 г. на 1,53 през 2023 г.).

Вторичните прегледи през отчетния период на 1 ЗОЛ от 0 до 18 години при лекар специалист с придобита специалност „Педиатрия“ средно за страната са 0,58 прегледа през 2024 г., при 0,56 прегледа през 2023 г.

През 2024 г. съотношението между първични и вторични прегледи по повод остри състояния на ЗОЛ от 0-18 г. при специалист по педиатрия и профилни специалности средно за страната е 0,69 и не надвишава допустимото съотношение 1:1. Това означава, че на 31% от преминалите на първичен преглед деца не са извършвани и съответно отчитани вторични прегледи.

Програма „Майчино здравеопазване“ за ЗОЛ с нормална бременност, изпълнявана от ОПЛ

През 2024 г. по програма „Майчино здравеопазване“ за ЗОЛ с нормална бременност, изпълнявана от ОПЛ, са извършени 1 646 прегледа на 917 бременни, при 1 703 прегледа на 988 бременни през 2023 г.; 1 864 прегледа на 1 062 бременни за 2022 г.; 2 198 прегледа на 1 755 бременни - 2021 г., 2 401 прегледа на 1 415 бременни - 2020 г. Наблюдава се спад от 3,35% на отчетените прегледи по програмата спрямо 2023 г. и трайна тенденция на намаляване в броя на регистрираните за наблюдение при ОПЛ бременни жени, като преобладаваща част от бременните се наблюдават от лекари специалисти по акушерство и гинекология.

Програма „Майчино здравеопазване“, осъществявана от лекар-специалист по акушерство и гинекология на бременни с нормална бременност и рискова бременност.

През 2024 г. по програма „Майчино здравеопазване“ за наблюдение на бременни жени с нормална и рискова бременност от лекар-специалист по акушерство и гинекология са отчетени общо 278 548 профилактични прегледа на 59 853 бременни (34 552 първични и 243 996 вторични). За сравнение, през 2023 г. са отчетени общо 289 184 профилактични прегледа на 61 802 бременни (35 482 първични и 253 702 вторични); за 2022 г. - общо 301 007 профилактични прегледа на 64 639 бременни (36 941 първични и 264 066 вторични); за 2021 г. - общо 322 319 профилактични прегледа на 60 151 бременни (39 026 първични и 283 293 вторични); за 2020 г. - общо 303 883 профилактични прегледа на 72 766 бременни (39 305 първични и 264 578 вторични).

В по-голямата част от страната бременните жени избират да бъдат наблюдавани от специалисти по акушерство и гинекология и само в някои региони, където е затруднен достъпът до специализирана медицинска помощ, наблюдението се извършва от ОПЛ.

Средната стойност на показателя за страната през 2024 г. е 4.65 прегледа на една бременна жена, включена в програмата (за 2023 г. – 4.68 прегледа; за 2022 г. - 4.66 прегледа; за 2021 г. - 5,36 прегледа; за 2020 г. - 4,18 прегледа).

Здравноосигурителни плащания за първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП)

През 2024 г. заплатената от НЗОК дейност на изпълнителите на ПИМП по направления се характеризира с общо намаление на регистрираните ЗОЛ, което се запазва като тенденцията от предходната година. Във възрастова група до 18 години се отчита намаление с 8, 4 хил. лица или с 0,7% (за 2023 г. с 4,6 хил. лица или с 0,4%; за 2022 г. - с 3 хил. лица или с 0,3%).

Общото увеличение на здравноосигурителните плащания за ПИМП през 2024 г. спрямо 2023 г. е от 111 949, 5 хил. лв. или с 25%. Ръстът в стойността се дължи основно на договореното в НРД увеличение от 01.09.2023 г. и от 01.01.2024 г. на цените на дейностите в ПИМП средно с 44,1%. Задейности по програма „Детско здравеопазване“ увеличението е с 21 022,6 хил. лв. или с 52%, при общо увеличение на дейността със 17,1 хил. бр. или с 0,7%. Средствата, предвидени в бюджета на НЗОК, за първична извънболнична помощ ежегодно се увеличават, което допринася за по-добрия достъп до медицинска помощ – 4.93% през 2021 г., 5.94 % през 2022 г., 6.44% за 2023 г. и 6,83% за 2024 г.

В пакета дейности „Здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти“ през 2023 г. са изплатени 2 410 лв. за 168 дейности, или

двойно повече в сравнение с предходната година (за 2022 г. са заплатени 1 134 лв. за 81 бр. дейности). През 2024 г. е договорен обем от 153 посещения при единична цена 18,5 лв.

Здравноосигурителни плащания за специализирана извънболнична медицинска помощ

През 2024 г. заплатената дейност на изпълнителите на СИМП се характеризира с общо увеличение: отчетени са общо 24 698,5 хил. специализирани дейности, което е с 4% повече спрямо 2023 г. Увеличението се дължи основно на договореното в НРД увеличение от 01.09.2023 г. и от 01.01.2024 г. на цените на дейностите в СИМП средно с 26,8%.

Дейностите, при които през 2024 г. се отчита намаление на обемите спрямо 2023 г., са специализираните прегледи по повод диспансерно наблюдение – отчетени са общо 611,8 хил. прегледа, което е с 2,3 хил. прегледа или с 0,4% по-малко от 2023 г.; специализирани профилактични прегледи – отчетени общо 323 хил. прегледа, което е с 14,5 хил. дейности или с 4,3% по-малко от 2023 г.

Първична извънболнична дентална помощ (ПИДП)

Обхванати с обстоен профилактичен преглед за установяване на орален статус са 339,2 хил. ЗОЛ до 18 години или 28,7% от ЗОЛ до 18 години, като средно на едно обхванато ЗОЛ са оказани 2,5 дентални дейности. За сравнение през аналогичния период, заплатен през 2023 г., с обстоен профилактичен преглед за установяване на орален статус са обхванати 328,7 хил. ЗОЛ до 18 години или 27,6% от ЗОЛ до 18 години, като средно на едно обхванато ЗОЛ са оказани 2,6 дентални дейности.

Делът на здравноосигурените лица, получили дентална помощ през 2024 г. е увеличен спрямо 2023 г. от 24,7% на 25,8%. (на 23,7% за 2022 г.)

При ЗОЛ до 18 г., общо за страната, делът на получилите дентална помощ в ПИДП е увеличен от 26,2% на 27,3%. Увеличение се наблюдава както в РЗОК с най-високи стойности на този показател – РЗОК Смолян, РЗОК Благоевград и РЗОК Кюстендил, така и в РЗОК с най-малък дял на търсене на дентална помощ – РЗОК Ямбол (от 16,3% на 17,1)

Средният брой отчетени дейности на ЗОЛ през 2024 г. е увеличен с 3,3% спрямо същия период на 2023 г. Във възрастовата група до 18 г. също се наблюдава увеличение на отчетените дейности по пакет „Първична дентална помощ“ - от 0,66 на 0,67. Най-високи стойности този показател при ЗОЛ до 18 години има в РЗОК Благоевград – 1,26 и РЗОК Смолян – 1,17 като в РЗОК Търговище се наблюдава най-голямо относително увеличение, което е 11,2% (от 0,51 на 0,57 дейности).

Разширяване на обема и обхвата на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК

С промените в Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса, от 2023 г. е разширен времевият период, в който се оказват здравни грижи в дома на новородените деца, като периода до 14 дни се увеличава до 6 месеца след изписване от лечебното заведение.

Все още не се използват достатъчно ефективно възможностите по пакета „Здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти“, като през 2022 г. са отчетени 81 посещения на новородени ЗОЛ в дома, през 2023 г. - 167 посещения, а през 2024 г. - 153 посещения.

С приетите през 2024 г. промени в **Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията** и в **Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК** се цели подобряване на качеството на предлаганите услуги за профилактика на заболяванията в рамките на задължителното здравно осигуряване. Пакетът профилактични дейности е разширен с допълнителни видове изследвания. С цел ранно откриване на отклонения в здравословното състояние на децата е включено изследване на кръвна картина и урина за деца на 7, на 10, на 13 и на 16 годишна възраст, а за 16-годишните и допълнително изследване на кръвна захар и холестерол.

За бременните жени са осигурени допълнителни ехографски прегледи в рамките на профилактичните им прегледи, като към заплащаните до момента 2 акушерски ехографии са добавени още 2. Допълнително се включва и провеждането на ехографско изследване за фетална морфология. Добавя се и възможността за заплатено от НЗОК провеждане на определяне с бърз тест на повърхностен антиген на хепатит В и изследване за хепатит С. С Наредбата за изменение и допълнение на Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията (обн., ДВ, бр. 3 от 2024 г.) се оптимизират видът и периодичността на профилактичните прегледи и изследвания при лица под 18 години, разширяват се списъците на заболяванията, при които децата подлежат на диспансеризация и за които НЗОК заплаща дейностите по диспансеризация, в т.ч. и с някои редки заболявания.

С Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса (обн., ДВ, бр. 69 от 2024 г.), Договор № РД-НС-01-2-1 от 20 февруари 2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския лекарски съюз за 2023 – 2025 г. (обн., ДВ, бр. 17 от 2024 г.), Договор № РД-НС-01-3-3 от 10 април 2024 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за денталните дейности между Националната здравноосигурителна каса и Българския зъболекарски съюз за 2023 – 2025 г. (обн., ДВ, бр. 36 от 2024 г.), се договарят нови, по-благоприятни обеми и цени на дейности.

С Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 15 от 2005 г. за имунизациите в Република България (обн., ДВ, бр. 11 от 2024 г.) се въвежда промяна в имунизационния календар, изразяваща се в намаляване на възрастта на започване на ваксиналната схема с ваксини, съдържащи коклюшна компонента (начало на имунизацията от 6 седмична възраст на бебетата). Предоставена е възможност за провеждане на препоръчителна ваксинация срещу коклюш на бременни жени (след 27 гестационна седмица).

2.2. Повишаване на качеството и увеличаване на обхвата на здравни услуги за бременни и деца извън обхвата на задължителното здравно осигуряване

С цел гарантиране на по-добър достъп до акушерска грижа на здравно неосигурените бременни жени и намаляване на детската смъртност чрез въвеждане на ефективна система за превенция, скрининг, профилактика и ранна диагностика с приети промени в **Наредба № 26 от 14 юни 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени** е увеличен броят на профилактичните прегледи за здравно неосигурени бременни и разширен пакетът от медико-диагностични изследвания по време на бременността и е създадена възможност двукратно за срока на бременността те

да ползват здравни услуги за хоспитализация при необходимост по КП „Стационарни грижи при бременност с повишен риск“.

През 2024 г. е отчетен сериозен ръст на проведените прегледи на здравно неосигурени бременни жени по Наредба № 26 от 2007 г., в сравнение с предходната година – 6 963 прегледа на 3 549 здравно неосигурени бременни жени, при съответно 3 851 прегледа на 2 864 жени за 2023 г. През 2024 г. нараства и броят на специалистите, отчетели извършени прегледи на здравно неосигурени бременни жени по наредбата, съответно 171 при 119 за 2023 г. Все още обхватът на жените, които са се възползвали от възможностите за прегледи и изследвания по реда на Наредба № 26 от 2007 г., е нисък – броят на родилите здравно неосигурени бременни жени е съответно 6 919 през 2024 г. и 6 698 през 2023 г. В края на 2024 г. за дейности за здравно неосигурени лица по реда на чл. 82, ал. 1, т. 2 от 33 са изплатени 10 хил. КП, 7 хил. АГ-прегледи и 21,2 хил. изследвания на здравно-неосигурени жени (съответно за 2023 г. са изплатени 9,5 хил. - КП, 3,6 хил. АГ-прегледи и 13,7 хил. изследвания; за 2022 г. - 7,0 хил. -КП, 2,9 хил. АГ-прегледи и 8,5 хил. изследвания).

С промените в Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени (обн., ДВ, бр. 50 от 2024 г.) се разширяват скрининговите програми, като се въвежда скрининг за спинална мускулна атрофия, тежки комбинирани имунни дефицити и муковисцидоза при новородени. Целта е повече деца с вродени редки заболявания да бъдат откривани във възможно най-ранен етап, с което да се създаде възможност за навременно лечение и намаляване на усложненията и инвалидизацията засегнатите деца.

Дейности във връзка с лечение на лица до 18-годишна възраст по чл. 82, ал. 1а, 3 и 6 от Закона за здравето

От извършените през 2024 г. плащания 113 402,1 хил. лв. или 99% са по разрешения за финансово подпомагане по реда на Наредба № 2 от 27.03.2019 г. на МЗ на лица до 18-годишна възраст, както следва: в размер на 107 324,9 хил. лв. за предоставяне от лечебни заведения на територията на България на лекарствени продукти, медицински изделия, генетични изследвания и медицински процедури, извън обхвата на задължителното здравно осигуряване по 1 554 заповеди за организационно и финансово подпомагане. Спрямо извършените към 31.12.2023 г. плащания се отчита увеличение с 33 008,4 хил. лв. или с 44,4%, като през 2023 г. е заплатено предоставяне от лечебни заведения на територията на България на лекарствени продукти, медицински изделия, генетични изследвания и медицински процедури, извън обхвата на задължителното здравно осигуряване по 2 069 заповеди за организационно и финансово подпомагане;

- в размер на 6 077,2 хил. лв. за оказване на медицинска помощ в лечебни заведения в други държави съгласно издадени 58 заповеди за организационно и финансово подпомагане за лечение в чужбина. Спрямо извършените към 31.12.2023 г. плащания се отчита увеличение с 3 291,3 хил. лв. или със 118,1%, като през 2023 г. е заплатено оказване на медицинска помощ в лечебни заведения в други държави съгласно издадени 71 заповеди за организационно и финансово подпомагане за лечение в чужбина.

Разширяване обема и обхвата на медицинските консултации и домашните посещения в ЗКЦ

С цел да се надградят предоставяните медицински дейности в обхвата на задължителното здравно осигуряване, както и да се осигурят интегрирани здравно-консултативни и социални услуги за родилки, бременни с патология и за деца с хронични заболявания и недоносени, по програмата се осигурява дейността на 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве (ЗКЦ) във всички областни градове в МБАЛ и някои специализирани и университетски болници. В тези центрове се организира комплексно медицинско наблюдение на деца с увреждания и хронични заболявания, бременни с повишен медицински риск, с патология на бременността или наличие на хронични заболявания и увреждания. В ЗКЦ се извършват информационни, логистични и координационни дейности, предоставят се специализирани медицински консултации, домашни посещения от медицински специалисти на недоносени деца, деца с увреждания и хронични заболявания на възраст до 1 година, както и консултации от психолог и социален работник на деца с увреждания и деца с хронични заболявания, родилки и бременни с патология на бременността в хода на тяхното болнично лечение и/или амбулаторно проследяване и лечение. Чрез ЗКЦ по програмата се финансират и медицински консултации извън обхвата на задължителното здравно осигуряване, в т.ч. и допълнителните прегледи от специалист по АГ в допълнение на прегледите, предвидени по реда на Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване. При установяване на необходимост от допълнителни консултации, изследвания или лечение специалистите в ЗКЦ насочват пациентите към подходящо лечебно заведение.

През 2024 г. от медицинските специалисти, психолози и социални работници в 31 ЗКЦ са проведени общо **17 706 консултации** (табл. 1), съответно: **5 534** от медицински специалисти (на 5 497 за 2023 г., 5 832 за 2022 г. и 5 273 за 2021 г.), **6 184** от психолози (на 6 287 за 2023 г., 5 852 за 2022 г. и 3 276 за 2021 г.) и **5 988** от социални работници –(на 5 871 за 2023 г., 5 257 за 2022 г. и 3 487 за 2021 г.). Предоставени са общо **167 домашни посещения** за деца с увреждания, хронични заболявания и недоносени деца до 1 година. За сравнение, през 2023 г. по Програмата са отчетени общо **17 655** консултации и **211** домашни посещения (съответно на 16 941 и 163 за 2022 г.; 12 036 и 137 за 2021 г.).

Данните показват ръст и устойчивост в консултативната дейност в ЗКЦ за последните две години, като цяло (17 873 общ брой консултации на 17 866 за 2023 г., 17 104 за 2022 г. и 12 173 за 2021 г.) и от отделните специалисти. За поредна година най-висок е броят на консултациите, проведени от психолози, със сериозен ръст през 2024 г. и 2023 г. спрямо 2022 г. и 2021 г. (съответно - от 5.7%/7.4% спрямо 2022 г. и 88.8%/91.9% спрямо 2021 г.) и от социалните работници (съответно - от 13.9%/11.7% спрямо 2022г. и 71.7%/68.4% спрямо 2021 г.) и по-незначителен при медицинските специалисти (ръст с 0.7% спрямо 2023 г. и 4.9% спрямо 2021 г. и спад с 5.1% спрямо 2022 г.). В табл. 1 е отразена информация и за вида и броя на потребителите, на които са проведени - деца, бременни жени, родилки. Преобладаващ е броят на проведените консултации за бременни жени при всички специалисти.

Табл. 1 Специализирани консултации, домашни посещения и разходи по дейности и за възнаграждения на специалисти в ЗКЦ за 2024 г.

Разходи за периода	1-во тримесечие	2-ро тримесечие	3-то тримесечие	4-то тримесечие	Общо разходи
--------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	--------------

Общо разходи за възнаграждения:	264 259	273 489	347 350	327 753	1 212 851
Възнаграждения на координатор	137 582, 11	142 772, 91	182 032, 97	169 801, 28	632 189, 27
Възнаграждения на психолог	60 962, 04	64 592, 08	83 139, 40	78 606, 16	287 299, 68
- общо отработени часове	7 562	7 864	7 214	8 268	30 908
- брой консултации	1 545	1 561	1 516	1 562	6 184
<i>брой консултации на деца</i>	<i>624</i>	<i>646</i>	<i>545</i>	<i>569</i>	<i>2 384</i>
<i>брой консултации на бременни жени</i>	<i>921</i>	<i>915</i>	<i>971</i>	<i>993</i>	<i>3 800</i>
Възнаграждения на социален работник	65 714,75	66 124,53	82 177, 72	79 345,10	293 362, 10
- общо отработени часове	7 736	7 422	7 011	7 497	29 666
- брой консултации	1 426	1 352	1 561	1 649	5 988
<i>брой консултации на деца</i>	<i>370</i>	<i>317</i>	<i>331</i>	<i>373</i>	<i>1 391</i>
<i>брой консултации на бременни жени</i>	<i>1 056</i>	<i>1 035</i>	<i>1 230</i>	<i>1 276</i>	<i>4 597</i>
Брой консултации от медицински специалист	1 369	1 353	1 497	1 315	5 534
<i>брой консултации на деца</i>	<i>536</i>	<i>630</i>	<i>657</i>	<i>633</i>	<i>2 456</i>
<i>брой консултации на бременни жени</i>	<i>833</i>	<i>723</i>	<i>840</i>	<i>682</i>	<i>3078</i>
- по 30.00 лв. за една консултация от медицински специалист	41 070,00	40 590,00	44 910,00	39 450,00	166 020,00
Брой домашни посещения на деца	45	56	34	32	167
- по 30.00 лв. за домашно посещение	1 350	1 680	1 020	960	5 010

В отчетите на РЗИ са посочени, съобразно указанията на МЗ, съответствията на изпълнените дейности на изискванията, заложените в договорите, свързани с документацията и с организацията на дейностите – наличие на Карти за осъществяване на консултации и домашни посещения, Досиета на деца с хронични заболявания и изготвените към тях медико-социални планове, Бланки за информирано съгласие и др. Регионалните координатори от РЗИ изготвят справки за проведените консултации от различните специалисти и по вид потребители (деца, бременни жени). Контролира се и съответствието между извършената дейност, броя отчетени часове и заложените в приложенията към договорите изисквания и отговорности, включително за осигуряване на минимум една консултация от психолог по време на хоспитализацията на дете с увреждане, хронично заболяване, недоносено дете; минимум отработени часове – по 20 часа седмично за социален работник и психолог и 8 часов работен ден на координатора. Проверките установяват спазване на изискванията по договорите и за организацията на работа (издадени са изискуемите заповеди от управителите на лечебните заведения; определено е

помещение за ЗКЦ, с осигурен телефон, компютър и интернет връзка; на интернет-страницата на лечебните заведения е публикувана актуална информация за дейностите, предоставяни от ЗКЦ, адрес, телефон, електронен адрес и график на работното време на Центъра и др.).

През 2024 г. продължават проблемите от предходната година с функционирането на някои ЗКЦ – към МБАЛ „Проф. д-р П. Стоянов“ Ловеч няма разкрит център и е преустановено функционирането на ЗКЦ към МБАЛ „Св. Анна“ гр. Варна. В ЗКЦ към „Майчин дом“- София, УМБАЛ „Св. Анна“ - София и СБАЛДБ „Проф. д-р Ив. Митев“ не са проведени консултации от медицински специалисти и домашни посещения. Нито едно домашно посещение не е отчетено в общо 24 ЗКЦ.

Разработване и внедряване на механизми за подобряване на грижите за бременни жени и деца до 3 годишна възраст от уязвими групи в ЗКЦ

В рамките на разработването на национален модел за патронажна грижа, през 2024 г. продължава експертната дейност на НЦОЗА във връзка с гарантиране на устойчивост на програма за бременни жени, деца до 2 години и техните семейства от уязвими групи „Заедно, здраво бебе-здрово бъдеще“, предоставяна по пилотен проект от Фондация „Тръст за социална алтернатива“ като услуга за патронажна грижа, подкрепен от Министерството на здравеопазването. На събитие, организирано от АСП/МТСП и ТСА, за представяне на резултати от оценка на ефективността на услугата, с участието на представители от МЗ, НЦОЗА и други звена от здравната система, са обсъдени механизми за имплементиране на програмата в ЗКЦ. Разработен е адаптиран вариант на методологията на програмата „ЗБЗБ“ за приложимост в ЗКЦ.

Предоставяне на методична помощ на персонала на ЗКЦ

Във връзка с подобряване на работата и повишаване ефективността от изпълнението на дейности по Програмата, МЗ и РЗИ оказват методична помощ на регионалните координатори и на лечебните заведения. Предоставени са и унифицирани отчетни форми за проверките на дейностите на ЗКЦ (консултации, изготвени индивидуални медико-социални планове от комисиите, изследвания за биохимичен скрининг и неонатален слухов скрининг). Описани са основните насоки на методичната и контролна дейност на регионалните координатори и унифицирана форма за отчет на проверките от страна на РЗИ. Допълнително, РЗИ извършват проверки на тримесечие и при необходимост дават указания за отстраняване на нарушения и пропуски.

През 2024 г. продължава извършването на методично ръководство и контрол от РЗИ по отношение на организацията, изпълнението и отчетането на дейностите от ЗКЦ към лечебните заведения със сключени договори по Програмата, съгласно насоките от МЗ. В отчетите се акцентира и върху мерките за преодоляване на допуснатите пропуски. Спазват се и указанията за сроковете за изготвяне, предоставяне, съответно на РЗИ и МЗ, на отчетите (за всяко тримесечие на съответната година се изпращат в РЗИ до 25-то число на месеца, следващ тримесечието; до 10-то число на втория месец, следващ тримесечието РЗИ изпраща одобрените отчети в МЗ).

Популяризиране на дейността на ЗКЦ

На интернет-страниците на РЗИ е публикувана информация за НППМДЗ и Плана за действие за 2024-2026 г. и за дейностите на ЗКЦ към лечебни заведения в съответната област.

Поддържане на актуална информация за дейността на ЗКЦ на интернет-страниците на РЗИ и на лечебните заведения, в които са разкрити ЗКЦ

На интернет-страниците на РЗИ е публикувана информация за ЗКЦ, които изпълняват дейности по програмата, с адреси и контакти. Методичното ръководство и контрола по изпълнението на Програмата от РЗИ, съгласно указание на МЗ до директорите от 2022г., включва и проследяване за наличие на информация за дейността на Здравно-консултативните центрове на интернет-страницата на лечебното заведение, отговаряща на изискванията на договора и дали се публикува периодично такава. В отделни случаи не е отразена информация за настъпили промени в ЗКЦ (смяна на координатор и др.).

Информация за предлаганите от ЗКЦ дейности е публикувана на интернет-страниците на лечебните заведения, включително реда на достъпа, графици, адреси и контакти. Информацията е еднотипна и обобщена, което обуславя необходимостта от по-ефективни мерки за популяризирането им сред целевите групи за улесняване на достъпа и разширяване на обхвата с предлаганите дейности.

Ангажиране на здравните медиатори за информиране на уязвими групи от населението в съответната община за дейностите, предоставяни от ЗКЦ

През 2024 г. усилията на РЗИ и ЗКЦ се насочиха към активиране на здравните медиатори за включване в здравно-промотивните дейности, както и за оказване на съдействие и насочване към услугите, които се предоставят от ЗКЦ.

2.3. Оптимизиране и разширяване на действащите профилактични и скринингови програми при бременни и деца

Разширяване на обхвата на профилактичните прегледи за бременни и деца

Източник: НЗОК (данни, постъпили в МЗ в отговор на писмо с изх. № 09-00-15/15.01.2024г на МЗ и вх. № 04-04-41/15.01.2024г. на НЗОК; информация от МЗ до НЦОЗА по електронна поща, октомври 2025)

По данни от НЗОК, броят на отчетените профилактични прегледи по програма „Детско здравеопазване“ за периода от 01.01.2024 г. до 31.12.2024 г. е 1 696 133 от изпълнители на ПИМП, съответно на 1 664 901 за 2023 г., 1 699 500 за 2022 г. и 1 678 000 за 2021 г. Отчетеният брой на децата с проведени прегледи е 986 962 (на 985 665 за 2023г.).

Броят на бременните жени с проведени прегледи по програма „Майчино здравеопазване“ в периода 01.01.2024 г. – 31.12.2024 г. е 53 489, при 54 530 за 2023 г. Отчетените профилактичните прегледи по програма „Майчино здравеопазване“ са общо 280 580, при 292 167 за 2023 г. Броят на специалистите, които работят по програма „Майчино здравеопазване“ е намалял в сравнение с предходната година – 1 436 при 1 489 за 2023 г.

Броят на извършените домашни посещения по пакет „Здравни грижи, осъществявани в дома от медицински сестри, акушерки или лекарски асистенти“ през 2024 г. е 133, за което са заплатени 2 417 лв. Броят на децата с предоставени здравни грижи по този пакет за 2024 г. е 85, при 96 за 2023 г.

Броят на отчетените задължителни имунизации и реимунизации на лица от 0 до 18 г. през 2024 г. е 410 609 (394 216 за 2023 г., 411 025 за 2022 г. и 302 767 за 2021 г.). Броят на децата с поставени имунизации през 2024 г. е 360 014, при 345 591 за 2023 г. Имунизационният обхват със задължителните ваксини в детска възраст през 2024 г. е между

93,8 и 96,7% и е съпоставим с постигнатия обхват през 2023 г. - между 91,6 и 96,5%. Отчита се нарастване на имунизационния обхват при задължителните имунизации и като цяло се задържа относително стабилно ниво през последните три години, но не се достигат нивата от 2019 г. и обхватът остава по-нисък от целевият. От подлежащите на задължителни имунизации деца се отчитат между 3-18% неимунизирани в резултат на причини от медицински и немедицински характер, като неимунизирани поради съществуващи медицински противопоказания заемат по-малък дял спрямо отчетени като „други“ (включително отказ от родителите, вътрешна и външна миграция). *(Източник: НЦЗПБ, Анализ на изпълнението на дейностите по имунопрофилактиката в България през 2024 година)*. Данни за обхвата със задължителни имунизации (трети прием) и реимунизации (% имунизирани и реимунизирани) са публикувани в Годишния доклад за 2024 г. за състоянието на здравето на гражданите и изпълнението на Националната здравна стратегия. Във връзка с продължаващото епидемично разпространение на морбили на територията на ЕС и риска от разпространение на морбили сред неимунизирани или ненапълно имунизирани лица след внос на инфекцията от друга държава, както и по повод епидемичното разпространение на коклюш в страната е увеличен броят на проверките в практиките на ОПЛ, с цел издирване и обхващане на деца без регистрирана имунизация срещу морбили, паротит и рубеола и с пропуски в имунизациите срещу коклюш. Издирени и обхванати с комбинирана ваксина срещу морбили, паротит, рубеола са 3 720 деца на различни възрасти и 4 923 деца са обхванати с комбинирани ваксини срещу коклюш. Епидемията от коклюш в страната, както и случаите на морбили в няколко области наложи провеждането на противоепидемични и профилактични мерки за контрол върху разпространението двете инфекции. РЗИ организират мероприятия с медицинските специалисти за ранно откриване на морбили и своевременно съобщаване, изолация и лечение на съмнителните и потвърдените случаи и за предприемане на спешни действия за своевременно имунизирване на подлежащи по възраст деца с ваксина срещу морбили, паротит и рубеола, както и на деца с пропуснати приеми в предходни години. Въведена е промяна в имунизационния календар, изразяваща се в намаляване на възрастта на започване на ваксиналната схема с ваксини, съдържащи коклюшна компонента (начало на имунизацията от 6 седмична възраст на бебетата). Предоставена е възможност за провеждане на препоръчителна ваксинация срещу коклюш на бременни жени (след 27 гестационна седмица). Отчита се нарастване на имунизационния обхват при задължителните имунизации спрямо предходни години, което се дължи на целенасочените мерки за ограничаване на заболяемостта от коклюш в страната, както и за повишаване на имунизационната защита срещу морбили с оглед интензивното разпространение на заболяването в ЕС. Целевата стойност за 2024 г. не е достигната единствено по отношение на имунизациите срещу туберкулоза на новородени, но разликата е незначителна. Повишеният имунизационен обхват се дължи основно на проведените информационни кампании от Министерството на здравеопазването, разяснителни и здравно-образователни дейности от РЗИ, общопрактикуващите лекари и здравни медиатори за повишаване на информираността за ваксините и осведомеността на родителите за преодоляване на негативните нагласи и мотивиране за по-голям обхват на децата с вакинопрофилактика.

Ежегодно, за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария и изпълнението на Националната здравна стратегия, се изготвя оценка и анализ на здравното състояние на децата и учениците, който включва оценка на физическото развитие на децата по възрастови групи и анализ на заболяемостта на децата, с който се

проследяват тенденциите в честотата на регистрираните заболявания и структурата на заболяемостта по възрастови групи, на базата на данните от профилактичните прегледи, извършвани по Наредба № 8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията. През 2024 г. е отчетен ръст на профилактичните прегледи. Данните сочат стабилна тенденцията за нарастване на случаите с наднормена телесна маса при децата и намаляване относителният дял на учениците със стойности на показателите за телесна маса в рамките на нормата, с увеличаване на случаите в горната граница на нормата и с наднормено тегло. На фона на отчетен спад в нивото на регистрираната заболяемост при децата и учениците, остава водещо място в структурата на заболяванията при децата до 6 г., с най-висока честота на регистрираните случаи, на заболявания на дихателната система, а при учениците затлъстяването и очните болести, болестите на дихателната система с алергичен компонент и гръбначните изкривявания, което обуславя необходимостта от прилагането на ефективни мерки за профилактика, здравословно хранене и здравословна учебна среда в училище, както и здравно-промотивни програми за оптимална двигателна активност и насърчаване на здравословен начин на живот.

Повишаване на обхвата на неонаталния слухов скрининг

В рамките на Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020 г. от 2015 г. е въведен масов неонатален слухов скрининг (НСС) за ранно откриване, диагностициране и насочване за своевременна интервенция при увреждане на слуха, което съдейства за постигане на оптимално развитие и социално включване на засегнатите деца. Скринингът продължава и в рамките на Програмата за периода 2021-2030, като се провежда в лечебни заведения с разкрити акушеро-гинекологични и неонатологични структури. 101 лечебни заведения с акушеро-гинекологични и неонатални структури имат със сключени договори за финансиране и са отчетели проведени изследвания за неонатален слухов скрининг.

За провеждане на скрининга лечебните заведения осигуряват помещение, отговарящо на изисквания и апарат за отоакустични емисии. Изследването се извършва на доносни новородени в деня преди или в деня на изписването на детето от родилното/неонатологичното отделение/клиника, а на недоносни новородени след достигане на коригирана, постконцептуална възраст в деня преди или на изписването на детето от неонатологична клиника/отделение за недоносни деца и при подписано от родител „Информирано съгласие за провеждане на слухов скрининг на новородено дете“. Резултатите от изследването се отразяват в съответните документи (История на заболяването, документите за регистриране на процедури по клинични пътеки и епикриза, като се посочва датата на изследването). Водят се отчетни документи, които се предоставят на РЗИ, МЗ и екземпляр в ЛЗ.

Представените данни за извършени изследвания за неонатален слухов скрининг при новородени показват, че за 2024 г. по Програмата са отчетени и заплатени **47 125 изследвания** за скрининг при 47 251 за 2023 г., 49 651 за 2022 г. и 47 200 за 2021 г.

Средно за страната обхватът с неонатален слухов скрининг на новородените за 2024 г. е **93%** (на 82.61% за 2023 г., 87.725% за 2022 г. и 80.44 % за 2021 г.), което бележи ръст с 12.6%. За предходния период на Програмата 2014-2020 г. отчетеният обхват годишно е достигал до 87 % от новородените. Заложеният целеви обхват в програмата за периода до 2030 г. е 95%.

Изплатените средства за направените изследвания (с увеличен размер през 2024г. от 10 лв. на 15 лв. на изследване) са общо **706 875 лв. (472 510 лв. за 2023 г., 496 510 лв. за 2022 г. и 472 000 лв. за 2021 г.)**.

В представените отчети регионалните координатори от РЗИ са отразили резултати от направените проверки, съгласно указанията от МЗ. Проверено е съответствието на документацията (заповеди за реда и мястото за извършване на изследването, отговорник за организацията и отчетността на проведените изследвания; финансови отчетни форми, форми за регистриране на изследванията, декларации, наличие на подписано информирано съгласие и др.), съгласно изискванията на договорите. Описани са организацията и изпълнението на дейностите, констатираните нарушения и направените препоръки, обобщено представени по-долу:

Съгласно изискванията на договора, скринингът се прави на всички новородени. В единични случаи са установени нарушения, като сред констатираните причини за обхват под 100% най-често са: превеждане в друго ЛЗ, включително и поради настъпили усложнения; мъртвородени; починали; единични случаи на отказ на родителите за провеждане на изследването и подписване на информирано съгласие; технически проблеми с апарата за отоакустични емисии. В случаите, когато новородените не са достигнали 38 г.с. (постконцептуална възраст), в епикризата е отразено указание за необходимостта от контролно изследване на слуха на новороденото до 7 дни след изписването от УНГ специалист. В случаите, когато отчетеният брой на изследванията надвишава този на броя на новородените, сред посочените причини са прехвърляне в друго ЛЗ по назначение, необходимост от повторно изследване на някои деца.

След проверки от РЗИ са направени препоръки: предимно за повишаване на обхвата на новородените с изследвания (на всички новородени деца); за спазване на изискванията за извършване на слуховия скрининг (на доносените новородени в деня преди или в деня на изписването на детето от родилното/неонатологичното отделение и на недоносени новородени - след достигане на коригирана, постконцептуална възраст); за съответстващо на изискванията в договора попълване на медицинската документация.

Проверките на РЗИ установяват съответствие на отчетните форми за проведен неонатален слухов скрининг и финансовите.

Попълването на унифицирана форма за отчет на проведените изследвания и документацията за проведен слухов скрининг дава възможност за очертаване на по-точна картина на обхвата, изясняване на причините и мерките за отстраняване на констатираните проблеми. Тази информация е отразена в отчетите на регионалните координатори от РЗИ, като за всяко лечебно заведение са посочени конкретните причини за обхват под 100%. Сред констатираните причини за забавяне или преустановяване за известен период на изследванията за неонатален слухов скрининг, макар и значително по-рядко от предходните години, са технически проблеми с апарата за измерване на отоакустични емисии (МБАЛ „Света Петка“ АД гр. Видин, МБАЛ „Св. Пантелеймон - Ямбол“ АД, гр. Ямбол и др.). Някои лечебни заведения за периода на техническа неизправност на апаратите са предоставили уведомителни писма, рапорти и становища до директорите на РЗИ относно причините и мерките, които са предприели за обхвата на децата с изследвания (МБАЛ „Света Петка“ АД гр. Видин). Контролът от страна на регионалните координатори е трайно подобрен, като са описани подробно както съответствията в изпълнението на дейностите на договора, така и допуснати пропуски, дадените указания и предприети мерки за отстраняването им. В единични случаи провеждането на скрининга е било временно

преустановено поради преустановена дейност (на Отделението по неонатология в МБАЛ „Проф. Д-р Параскев Стоянов” АД гр. Ловеч); временно отсъствие на специалиста, провеждащ изследванията или няма проведени изследвания („МБАЛ - Берковица“ ЕООД гр. - не са осъществени раждания в отделението по АГ). Дадени са и указания и препоръки за спазване на изискванията на договора за осъществяване на дейността, за постигане на оптимален обхват и др. (УМБАЛ - Дева Мария ЕООД). Указания от РЗИ са дадени и на лечебно заведение със сключен договор за провеждане на неонатален слухов скрининг през 2024г. (МБАЛ „Св. Йоан Рилски“ ООД, гр. Ямбол).

Изследванията се извършват от различни специалисти според вида на лечебното заведение - УНГ специалист, неонатолог, специалисти по здравни грижи в АГ отделение, педиатри и/или неонатолози в отделение за недоносени. През 2024 г. при проверките от РЗИ са отчетени проведени обучения на специалисти от лечебни заведения за провеждане на слуховия скрининг и работа с апарата за отоакустични емисии (УМБАЛ „Канев“ АД, гр. Русе; МБАЛ „Юлия Вревска - Бяла” ЕООД гр. Бяла; УМБАЛ „Медика Русе“ ООД гр. Русе).

При проведения неонатален слухов скрининг през 2024 г. са регистрирани повече отклонения от нормата в сравнение с предходни години. Данните за 2024 г. показват, че отклонения са отчетени при 1,75 % от изследваните новородени (824), докато през 2023 г. отклонения са установени при 0,8 % (379), през 2022 г. – при 1,26% (628), а през 2021 г. – при 0,53 % от новородените (248), преминали скрининг.

Проверките на РЗИ констатираат, че при всички случаи на установени отклонения от нормата детето се насочва за допълнителни изследвания и проследяване от специалист, на родителите се дават указания за необходимостта от извършване на контролно изследване на слуха на новороденото от УНГ - специалист в УНГ- отделение/клиника, до 7 дни след изписването му. Указанията се отразяват в епикриза, издадена от ЛЗ. Родителите се уведомяват за необходимостта от своевременен избор на ОПЛ.

Данните за 2024 г. сочат, че се запазва тенденцията към постигане на обхват над 80% след отчетеното значимо увеличение през 2022 г.

Осигуряване на устойчивост на биохимичния скрининг за бременни

В рамките на Здравно-консултативните центрове към университетските многопрофилни болници за активно лечение в София, Варна, Плевен, Пловдив и Стара Загора, в които има разкрити генетични лаборатории, е осигурено провеждането на биохимичен скрининг при бременни жени за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. Изследванията и консултациите се заплащат по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве, а китовите и реактивите за изследванията се осигуряват от Министерството на здравеопазването по реда на Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

Договори за изследвания за биохимичен скрининг са сключени със СБАЛАГ „Майчин дом” – София, УМБАЛ „Св. Георги” – Пловдив, УМБАЛ „Д-р Г. Странски” – Плевен, УМБАЛ „Св. Марина” и УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович” – Ст. Загора.

Общият брой на направените изследвания е **12 622**, съответно на 14 747 за 2023 г.

Най-много изследвания са извършени в СБАЛАГ „Майчин дом” – София: 8 851 (на 10 340 за 2023 г.), което бележи спад спрямо предходната година (табл. 3).

В УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив са извършени 2 103 изследвания, което бележи спад със 6.8% спрямо предходната година (съответно на 2 246 изследвания за 2023 г.).

В УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен през 2024 г. са извършени общо 746 изследвания (на 962 за 2023 г., 1 285 за 2022 г. и 1 472 за 2021 г.), което бележи спад с 28.9% спрямо предходната и трайна тенденция на намаляване на изследванията за последните две години (съответно с 24.9% и 34.6% спрямо 2022 г. и 2021 г.)

В УМБАЛ „Св. Марина“ са извършени 922 изследвания, с 30% по-малко от предходната година (съответно на 1 199 за 2023 г.)

Във всички лечебни заведения най-много изследвания са проведени през първото тримесечие, а ежемесечно броят на проведените изследванията е най-голям в СБАЛАГ „Майчин дом“ – София, следван от УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив (табл. 4).

От УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора за поредна година не са отчетени изследвания (за 2021 г. е отчетено само едно изследване).

През 2024 г. стойността на едно изследване е повишена от 40 на 50 лв. и общо за всички изследвания са изплатени **631 100 лв.** (на 589 880 лв. за 2023 г., 640 280 лв. за 2022 г. и 622 360 лв. за 2021 г.)

Табл. 3 Изследвания за биохимичен скрининг по лечебни заведения за 2024 г. и 2023 г.

Лечебно заведение	Брой изследвания за 2024 г.	Брой изследвания за 2023 г.
УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна	922	1 199
УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен	746	962
УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив	2 103	2 246
СБАЛАГ „Майчин дом“ – София	8 851	10 340
УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ – Ст. Загора	0	0
ОБЩО:	12 622	14 747

Табл. 4 Разпределение на проведените изследвания за биохимичен скрининг по месеци (в бр.)

месеци	Лечебни заведения			
	УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна	УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен	УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив	СБАЛАГ „Майчин дом“ – София
Януари	134	81	220	933
Февруари	85	64	205	826
Март	90	63	190	881
Април	80	72	197	756

Май	72	66	159	764
Юни	76	57	163	623
Юли	70	77	190	730
Август	50	55	161	684
Септември	54	52	153	661
Октомври	71	36	165	728
Ноември	74	54	155	653
Декември	66	69	145	612
ОБЩО:	922	746	2103	8 851

Анализ за необходимостта от въвеждане на нови скринингови програми

В рамките на работна група, сформирана през 2023 г. със заповед на министъра на здравеопазването е изготвен проект на Национален план за развитие на широкообхватен пренатален и неонатален скрининг и скрининг на социалнозначимите заболявания 2021-2027 г. Проектът е във връзка с изпълнение на реформа С12.R5 „Подкрепа за по-доброто осигуряване на профилактични скринингови дейности“, включени в Националния план за възстановяване и устойчивост, компонент „Здравеопазване“. Към националния план е направен анализ на наличните скринингови програми и са изготвени препоръки с мерки за разширяване на обхвата и осигуряване на устойчивост на съществуващи скрининги, както и за възможностите за въвеждане на нови скринингови програми. Отчетена е и необходимостта от регистриране на резултатите от скрининга и направени предложения за начините за регистрация, както и отговорните институции. Обсъдени са и възможностите за скрининг на нарушения в детското развитие, базиран на профилактичните прегледи

През 2024 г. в НЦОЗА е разработен алгоритъм за скрининг на нарушения в невропсихичното развитие при деца в ранна възраст в извънболничната медицинска помощ. В проведено обсъждане с представители на НСОПЛБ е направена препоръка алгоритъмът да се прилага от ОПЛ и педиатри от ПИМП при профилактичните прегледи на децата..

Въвеждане /пилотно/ на скрининг за нови заболявания при деца

С Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени (обн., ДВ, бр. 50 от 2024 г.) са увеличени заболяванията, за които се извършва неонатален скрининг, като са добавени спинална мускулна атрофия, тежки комбинирани имунни дефицити и муковисцидоза при новородени. Целта е повече деца с вродени редки заболявания да бъдат откривани във възможно най-ранен етап, с което да се създаде възможност за навременно лечение и намаляване на усложненията и инвалидизацията засегнатите деца.

2.4. Укрепване на материално-техническата база на структури по АГ, неонатология и педиатрия в лечебни заведения за болнична помощ, включително чрез обновяване на медицинската апаратура

Анализ на потребностите на лечебни заведения за болнична помощ от обновяване на медицинската апаратура в педиатричните клиники/отделения в ЛЗ в страната

Предвидено е процесът по модернизирането на системата за педиатрични грижи в страната чрез осигуряването на ново, съвременно медицинско оборудване, да се осъществи на няколко етапа, като първият е подготовката на технически спецификации и изисквания за придобиване на медицинска апаратура. През 2023 г., със заповед на министъра на здравеопазването, е създадена работна група със задача изготвяне на техническите изисквания и на цялостна документация за обявяването на обществена поръчка за доставка и монтаж на медицинско оборудване и апаратура, и обучение за работа на персонала в избраните лечебни заведения във връзка с изпълнението на Компонент 1 „Модернизиране на системата за педиатрични грижи в страната“ на инвестиция С12.11 „Модернизиране на болничните заведения“, предвидена за финансиране по Плана за възстановяване и устойчивост на Република България. През 2024 г., работната група е подготвила документацията за обявяването на 3 обществени поръчки по Компонента за общо над 2 000 бр. апарата. През месец декември 2024 г. е обявена първата обществена поръчка № 00080-2024-0035 с предмет „Доставка, монтаж, въвеждане в експлоатация, обучение и гаранционен сервиз на медицинска апаратура по обособени позиции – ПЪРВА ЧАСТ“, включваща 19 обособени позиции. Подробна информация за видовете и броя на отделните апарати е налична на следния линк: <https://app.eop.bg/today/434231>

Осигуряване на апаратура за педиатричните клиники/отделения в ЛЗ в страната

За подобряване на достъпа до качествени медицински услуги за деца се предвижда за периода 2025 – 2026 г. 20 клиники/отделения в ЛЗ в страната да бъдат подкрепени с апаратура.

Мярка 2.5. Въвеждане на ефективни механизми за последваща комплексна грижа за недоносените деца, децата с увреждания и децата в риск от проблеми в развитието

Въвеждане на добри практики в отделенията по неонатология и педиатрия по отношение на грижата за развитието на детето и семейно-ориентирания подход

За популяризиране на семейно-ориентираният подход за ранна интервенция, в НЦОЗА е разработен информационен материал за повишаване на информираността по темата на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ, медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ, ЗКЦ, детски ясли и др. С цел въвеждане на ефективни подходи за ранна интервенция при деца в риск и с нарушения в психичното развитие и увреждания, включително семейно-ориентиран подход, в НЦОЗА е проведен тематичен курс за продължаващо обучение на медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ и ДМСГД на тема: „Програми и подходи за ранна детска интервенция“, в който са обучени 135 специалисти от 10 ЦКОДУХЗ в страната, ДМСГД - гр. Кърджали и ДМСГД - гр. Ст. Загора.

Осигуряване на комплексна грижа за недоносените деца, децата с увреждания и децата в риск от проблеми в развитието

В 12-те ЦКОДУХЗ комплексна грижа е предоставена на **3 154** деца, за които е изготвен и се изпълнява индивидуален медико-социален план (на 2 672 деца за 2023 г., 2 279 за 2022 г. и 1 648 за 2021 г.), което бележи ръст с 20,2% спрямо предходната година. В Центровете се провеждат дейности за диагностика, лечение, физикална терапия и рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, с риск и проблеми в нервно-

психичното развитие, родени с ниско и много ниско тегло, недоносени деца; оказва се специализирана палиативна грижа и се провежда продължително лечение. Освен различни видове терапия и рехабилитация, се предлага специализирана помощ и подкрепа от психолози, логопеди, педагози, социални работници и др. специалисти.

През 2024 г. сериозен ръст (с 15,7%) се отчита при децата, преминали през амбулаторен блок за диагностика и физикална терапия и рехабилитация – 2 754 при 2 380 през 2023 г., 1 972 г. през 2022 г. и 1 389 през 2021 г. През стационарен блок са преминали 238 деца, съответно 175 за 2023 г., 199 за 2022 г. и 186 за 2021 г. От тях: 115 деца до 1 година, на които са оказани специални грижи - комплексно лечение на недоносени деца (86 за 2023 г. и 100 за 2022 г.); 56 деца с увреждания и тежки хронични заболявания, при които е проведено продължително лечение след активно болнично лечение (33 за 2023 г. и 38 за 2022 г.); 60 деца с увреждания и хронични заболявания, на които са проведени физикална терапия и рехабилитация (50 за 2023 г. и 53 за 2022 г.); 7 деца, на които са оказани специализирани палиативни грижи (6 за 2023 г. и 8 за 2022 г.). Увеличена с 25% е използваемостта на жилищен блок от деца с придружител, като съответно през 2024 г. са преминали 40 деца, при 32 за 2023 г. и 28 за 2022 г. С мобилни услуги са обхванати 122 деца с увреждания и тежки хронични заболявания, отглеждани в домашна среда или в социална услуга - резидентен тип, на които са оказани специализирани медицински грижи (85 за 2023 г. и 80 за 2022 г.), което бележи сериозен ръст, съответно с 43.5% и 52.5% спрямо предходните две години. Стабилно нараства, в сравнение с предходните години, броят на проведените в Центровете обучения на родителите за поемане на грижа за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда, с които са обхванати 3 141 родители през 2024 г., съответно 2 960 през 2023 г. и 2 216 през 2022 г.

Разработване на препоръки за проследяване на децата в риск от проблеми в развитието и децата с увреждания

През 2024 г. от специалистите в ЦКОДУХЗ са разработени общо **1 692** препоръки за проследяване на развитието на децата (на 1 303 за 2023 г. и 1 057 за 2022 г.), от които **518** за проследяване на деца с риск от проблеми в развитието (305 за 2023 г. и 208 за 2022 г.) и **1 174** за проследяване на развитието на деца с увреждания (на 998 за 2023 г. и 849 за 2022 г.). Препоръките са изготвени от различни специалисти, в зависимост от спецификата на проблема, възрастта и особеностите на състоянието на детето (за проследяване от общопрактикуващия лекар на децата с риск от проблеми в развитието; за допълнителни консултации с външен или друг специалист от Центъра; за продължително наблюдение и лечение; за последваща рехабилитация на недоносени деца и др.)

Разработване на препоръки за провеждане на рехабилитация при децата с увреждания и децата в риск от проблеми в развитието

В ЦКОДУХЗ през 2024 г. са разработени общо **1 187** препоръки за провеждане на рехабилитация (888 за 2023 г. и 779 за 2022 г.), от които 709 за деца с увреждания и 478 за деца в риск от проблеми в развитието – за продължение на рехабилитацията в домашни условия, за подобряване на говорното развитие; за продължаване на работата с логопед и ресурсна подкрепа; за санаториално лечение и рехабилитация; за психопедагогическа рехабилитация и др.

Изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата

На СБАЛДБ „Проф. Ив. Митев“ ЕАД, в качеството ѝ на високоспециализирана болница в областта на диагностиката и лечението на деца, е възложено изготвяне на оценка на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата. Оценката се изготвя задължително за всеки пациент, хоспитализиран в лечебното заведение, като включва данни за общия здравен статус на пациента при дехоспитализацията, препоръки за наблюдение на развитието на детето, включително и за прилагане на хранителен режим, както и информация за необходимостта от последващо наблюдение и допълнителни консултации с медицински и немедицински специалисти (логопед, психолог и др.). През 2024 г. са изготвени **6 672** оценки на необходимостта от ранна интервенция при рискове и проблеми в здравето и развитието на децата (6 658 за 2023г., 6 676 за 2022 г. и 5 801 за 2021 г.). Предвидената целева стойност е броят на оценките да достигне 7500 до 2026 г.

2.6. Създаване на условия за преодоляване на различията в показателите за детското и майчиното здраве в отделните области на страната

Анализ на показателите за майчиното и детското здраве на национално ниво и в отделните области

Ежегодно, за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария и изпълнението на Националната здравна стратегия се прави оценка на здравното състояние на децата и учениците. Анализът на здравното състояние на децата и учениците е изготвен на базата на обобщените данни за физическо развитие, моментна болестност (регистрирани заболявания при профилактичен преглед), диспансеризация и физическа дееспособност, постъпили от 28-те РЗИ в страната. Тя е предоставена от медицинските специалисти от здравните кабинети на детските заведения и училищата въз основа на представените им от личните лекари талони от извършените основни профилактични прегледи. В Годишния доклад се прави и анализ на динамиката на основните здравно -демографски показатели, свързани с майчиното и детско здраве.

До 2026 г. е планирано да се проведат проучвания и изготвен анализ по показателите за майчиното и детското здраве на национално ниво и в отделните области и на базата на резултатите да се актуализират мерки и дейности за подобряването им.

Анализ за обема, вида и начина на предоставянето на патронажните грижи за деца, както и разработване на модел за предоставянето им

През 2024 г. от Националния център по обществено здраве и анализи е изготвен и предоставен на Министерството на здравеопазването анализ на обема, вида и начина на предоставянето на налични дейности за патронажна грижа за бременни жени и малки деца, в който са предложени възможни варианти за предоставяне на услугата на национално ниво. Направена е препоръка разработването на националния модел за патронажна грижа да се реализира с участието на широк кръг заинтересовани страни и ангажирани професионално организации, експерти и специалисти с компетентност в областта (Медицинските университети, БАПЗГ, НСОПЛБ, лечебни заведения за АГ помощ, БЛС, АБА, НЗОК и др.), както и да се използват, след адаптация, разработените ресурси (методология, обучителни модули, информационни системи и др.) по пилотни услуги за патронажна грижа, с доказана ефективност („Център за майчино и детско здраве“ - Сливен, с подкрепата на УНИЦЕФ-

България и програмата „Заедно, здраво бебе-здрavo бъдеще“ на „Тръст за социална алтернатива“).

ПРИОРИТЕТ 3 ПОДОБРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНЦИИТЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ И НЕМЕДИЦИНСКИ СПЕЦИАЛИСТИ РАБОТЕЩИ В ОБЛАСТТА НА МАЙЧИНОТО И ДЕТСКОТО ЗДРАВЕ

За изпълнение на дейности по това приоритетно направление отчети са представили 12-те ЦКОДУХЗ и НЦОЗА.

Мярка 3.1. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги за лица - ЦКОДУХЗ, ЗКЦ и Центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца

Разработване на обучителни програми и учебни материали за провеждане на обучения

В НЦОЗА са разработени две учебни програми и учебни материали за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ: за провеждане на сертификационно обучение на специалисти от ЦКОДУХЗ за прилагане на българската версия на теста Parenting Stress Index™, Fourth Edition (PSI-4) за оценка на стреса и стратегиите за справяне при родители на деца с увреждания и за повишаване квалификацията на специалисти от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ по въпроси на ранната детска интервенция.

Разработване и внедряване в ЦКОДУХЗ и ЗКЦ на програми за обучение на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания

През 2024 г. в НЦОЗА е направен преглед на добри европейски практики и програми за ранна интервенция и изготвени образователни материали за специалистите от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ с цел придобиване на професионална компетентност за провеждане на обучения на родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца със затруднения и нарушения в развитието и деца с увреждания.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на специалистите от ЦКОДУХЗ и ЗКЦ в работата с децата с увреждания и хронични заболявания и техните родители, включително за грижи за дете с медицински риск в семейна среда и за комуникация с лица от уязвими групи

По данни от отчетите на 12-те ЦКОДУХЗ, са разработени и използвани в консултативната практика общо **40** информационни и методични материала (31 за 2023 г. и 65 за 2022 г.) на различни теми: особености на развитието, храненето, обслужването и методи на работа с деца с различни видове увреждания и др.

Провеждане на обучения на специалистите от ЦКОДУХЗ за работа със средства за алтернативна комуникация за деца с увреждания

През 2024 г. са проведени общо **308 обучения** на специалисти от ЦКОДУХЗ (252 за 2023 г. и 185 за 2022г.), съответно от външни специалисти – 174 и 134 вътрешни (при съотношение 96 на 156 за 2023 г. и 40 на 145 за 2022 г.), в които са участвали общо **1 016**

специалисти (директори, медицински сестри, рехабилитатори, лекари, педагози), съответно 398 за 2023 г. и 315 за 2022 г. Обученията обхващат широк спектър от теми за различни видове заболявания, подходи и методи на работа с децата според спецификата на проблема и др.: (програми и подходи за ранна детска интервенция - в НЦОЗА, методи за развитие на общуването при деца с тежки комуникативни нарушения, хранене на деца с неврологични нарушения, игри и социални умения за деца с аутизъм, терапевтични програми за деца от аутистичния спектър и др.). Преобладава онлайн формата на обучение – курсове, уебинари, конференции, за включване на по-голям брой участници.

Обучение на специалистите за превенция на институционализацията на грижите за децата и подкрепа на родителите в грижите за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда

През 2024 г. общо 192 специалисти от ЦКОДУХЗ са участвали в 26 обучения по теми за превенция на институционализацията на грижите за децата – 10 проведени от външни организации и 16 проведени от специалистите в ЦКОДУХЗ.

Мярка 3.2. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от детските ясли (ДЯ) и детските градини (ДГ), от болничната и извънболничната помощ, работещи с деца

Разработване на обучителни програми и учебни материали за повишаване квалификацията на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ и ДГ по въпросите на ранното детско развитие

В НЦОЗА са разработени две учебни програми и шест обучителни материала за повишаване квалификацията на специалисти от детски ясли, общопрактикуващи лекари и педиатри, по въпросите на ранното детско развитие.

Разработване на обучителни програми и учебни материали за повишаване на квалификацията на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ и ДГ за ранно откриване на затруднения, проблеми и нарушения в развитието при деца в ранна възраст и насочване за ранна интервенция

В НЦОЗА са разработени две учебни програми и осем обучителни материала за повишаване квалификацията на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ за ранно откриване на затруднения, проблеми и нарушения в развитието при деца под 3-годишна възраст и насочване за ранна интервенция. През 2024 г. със съдействието на НСОПЛБ са разпространени разработените в НЦОЗА образователни и методични материали по въпросите на ранното детско развитие, диагностика на развитието, ранно откриване на проблеми/нарушения в развитието и поведението и насочване за ранна интервенция сред 54 ОПЛ в страната, преминали курсове за продължаващо обучение в НЦОЗА в областта.

Разработване на методични и учебни материали за оценка/диагностиката и проследяване на развитието на деца в ранна възраст от ОПЛ и педиатри в извънболничната помощ

В НЦОЗА са разработени три методични материала в помощ на практиката на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ за психодиагностика (оценка на НПР)

и проследяване на развитието при деца на възраст 0-3 г., със съответните спецификации - за диагностика на НПП във възрастта 0-12 м. и 1-3 г.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на ОПЛ, педиатри и специалисти от ДЯ и ДГ в подкрепа на грижите за здравето и развитието на детето в семейна среда и ефективно родителство в периода на ранното детство

В НЦОЗА през 2024 г. е разработен информационен и образователен материал „Профилактика на кариеса в ранно детство“, в помощ на консултативната работа на общопрактикуващите лекари и педиатри от извънболничната медицинска помощ и специалисти от ДЯ и ДГ и за повишаване на информираността на персонала и родителите по темата. Разработен е и методичен материал за оценка на развитието на игровата дейност при деца на възраст 1-3 г. в помощ на консултативната и учебителна практика на специалистите от детските ясли за родители в подкрепа на грижите им за развитието на децата.

Провеждане на обучения на общопрактикуващи лекари, педиатри и медицинските специалисти от ДЯ и ДГ по въпросите на ранното детско развитие и ранно идентифициране на проблеми в развитието на децата и за предоставяните здравни и интегрирани здравно-социални услуги

В НЦОЗА са проведени два тематични курса за продължаващо обучение, предназначени за медицински и немедицински специалисти от детските ясли и за специалисти от ЦКОДУХЗ. В рамките на два учебни дни (9-10 октомври 2024 г.) е проведен курс на тема „Ранно детско развитие – особености, ранно откриване и превенция на проблеми и нарушения в развитието“, с цел повишаване квалификацията на персонала от детските ясли по въпросите на ранното детско развитие, ранно откриване и превенция на проблеми и нарушения в развитието, промоцията на здраве в ранна детска възраст, превенция на насилието, особености и организиране на адаптацията към детската ясла, методи за диагностика на развитието и отделни негови области и др. Обучени са 47 специалисти от детски ясли в страната-директори, медицински сестри, педагози, психолози, логопеди и детегледачки.

В рамките на 12 учебни часа (18 - 19 декември 2024 г.) в НЦОЗА е проведено онлайн сертификационно обучение на специалисти от ЦКОДУХЗ за работа с българската версия на теста Parenting Stress Index™, Fourth Edition (PSI-4) от „ПРОМЕТРИКС“ ООД – фирма с права за разпространение на теста в България. Обучени са 11 психолози от 10 ЦКОДУХЗ в страната и супервайзър - клиничен психолог от НЦОЗА.

Провеждане на обучения на ОПЛ и педиатри от извънболничната медицинска помощ за ранно откриване на аутизъм при деца

С финансиране по НППМДЗ 2014-2020 г. през 2015 г. в НЦОЗА стартира обучение на ОПЛ и педиатри за въвеждането на скрининг на аутизма при деца под 3-годишна възраст в извънболничната медицинска помощ при провеждането на профилактичен преглед. През 2024 г. в рамките на 15-тата Национална научно-практическа конференция по Обща медицина, организирана и проведена от НСОПЛБ (3-5 октомври), е представена лекция за ранно откриване на аутизъм на базата на оценка, мониторинг и скрининг на нарушения в нервно-психичното развитие при деца под 3-годишна възраст в извънболничната

медицинска помощ. Във форума участваха 1 000 ОПЛ от цялата страна. За периода от стартирането на програмата общият брой на обучените педиатри и ОПЛ е 1 200. На обучените са предоставени информационни и методични материали за практиката и са проведени супервизии по заявка за конкретни случаи.

Провеждане на обучения за повишаване квалификацията на медицинските специалисти в акушеро-гинекологичните, неонатологичните и педиатричните структури в системата на болничната помощ за ранно идентифициране на деца в риск от проблеми в развитието и увреждане, за комуникация с родителите за увреждането, консултиране на родителите по въпросите на детското развитие, по превенция на изоставянето на деца, вкл. и обучение в областта на комуникацията пациент – медицински специалисти и управлението на конфликти

За изпълнение на мярката в Плана за действие за периода 2024-2026 г. е заложено едно обучение, което предстои да бъде проведено.

Мярка 3.3. Създаване на условия за повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от извънболничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рискове за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители

Разработване на обучителни програми и учебни материали за провеждане на обученията за ранно идентифициране на рискове за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители – вкл. и обучение в областта на комуникацията пациент – медицински специалисти и управлението на конфликти

През 2024 г. експерти от НЦОЗА разработиха учебни материали за обучителен модул за консултативни умения в сферата на кърменето, който се прилага в обученията за медицински специалисти, организирани от Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи и Национална асоциация „Подкрепа за кърмене“.

Разработване на информационни и методични материали в помощ на консултативната практика на специалистите от акушеро-гинекологичните структури от извънболничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рискове за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители

През 2024 г. в НЦОЗА е разработен материал за стратегии за справяне със стреса през бременността и ролята на комуникацията лекар-пациент, в помощ на консултативната практика на специалистите от извънболничната помощ (ОПЛ, АГ).

Провеждане на обучения за повишаване квалификацията на медицинските специалисти от акушеро-гинекологичните структури от извънболничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рискове за бременните и консултиране на бъдещите майки и родители – вкл. и обучение в областта на комуникацията пациент –медицински специалисти и управлението на конфликти

За изпълнение на мярката в Плана за действие за периода 2024-2026 г. е заложено едно обучение, което предстои да бъде проведено.

ПРИОРИТЕТ 4. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА СЪБИРАНЕ И АНАЛИЗ НА ДАННИ, СВЪРЗАНИ С МАЙЧИНОТО И ДЕТСКО ЗДРАВЕ

Мярка 4.1. Използване на инструментариума на НЗИС за анализ на данните за здравния статус на бременните и децата

Изготвяне на анализи по различни здравни показатели на бременните въз основа на данните от НЗИС и др. данни

Използването на базата данни на НЗИС за анализ по различни здравни показатели на бременните жени изисква процедурна и кадрова подготовка, като предвиденият срок за изпълнение е 2026 г.

Изготвяне на анализи по различни здравни показатели на недоносените деца, децата с увреждания и децата с хронични заболявания въз основа на данните от НЗИС и др. данни

Ежегодно, за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите и в РБългария и изпълнението на Националната здравна стратегия, от НЦОЗА се изготвят анализи по различни здравни показатели на бременните жени и децата, с източник НСИ, НЗОК, НЦОЗА, РЗИ, както и за децата с увреждания, по вид и степен на увреждането, по данни от медицинската експертиза. Докладът е на публичен достъп на сайта на НЦОЗА.

Използването на базата данни на НЗИС за анализи по различни здравни показатели на недоносените деца, децата с увреждания и децата с хронични заболявания предполага процедурна, техническа подготовка и нормативно регламентиране, както и подготовка на кадрите за използването и анализирането на данните, като предвиденият за това срок е 2026 г.

Мярка 4.2. Усъвършенстване на механизмите за мониторинг и контрол на дейностите в областта на майчиното и детско здраве

Ежегодно отчитане и анализ на обхвата с профилактични прегледи на деца и бременни жени

През 2024 г. за Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария и изпълнението на Националната здравна стратегия, в НЦОЗА е изготвен анализ на обхвата с профилактични прегледи на децата, посещаващи детски заведения и училищата, по обобщени данни от РЗИ на областно ниво, базирани на постъпилата от ОПЛ информация от извършените основни профилактични прегледи за предходната година, с проследяване на тенденциите. Докладът съдържа и информация за обхвата с профилактични прегледи на децата и бременните жени по данни на НЗОК. Данните от анализа са на публичен достъп.

Мониторинг на обхванатите деца със задължителни имунизации съгласно Имунизационния календар на Република България

Ежегодно НЦЗПБ извършва анализ на обхвата със задължителни имунизации, данни от който се включват и в Годишния доклад за състоянието на здравето на гражданите в РБългария и изпълнението на Националната здравна стратегия. Двата документа са с публичен достъп.

Провеждане на обучение на регионалните координатори по НППМДЗ за повишаване качеството на мониторинга

Министерството на здравеопазването активно провежда дейности по подготовка на регионалните координатори за осъществяване на мониторинг с цел гарантиране на качеството на изпълнението на НППМДЗ - дава указания на регионалните здравни инспекции за определяне на регионални координатори и дейностите им по контрола и мониторинга на изпълнението на програмата след приемането на НППМДЗ от Министерски съвет, както и за предприемане на действия по изпълнение на заложените в Плана за действие мерки; извършва документални проверки на предоставените от координаторите отчети и дава препоръки, допълнителни указания и конкретни насоки за извършване на методично ръководство и контрол на лечебните заведения; предоставя информация за звената за контакт от МЗ при необходимост от методична помощ и разяснения за изпълнение на указанията. През 2024 г. е установена текуща обратна връзка за качествено изпълнение от регионалните координатори на възложените дейности. Идентифицирана е необходимост от страна на регионалните координатори от РЗИ от провеждане на национална среща за обмен на информация и обучение, свързани с изпълнение на програмата.

Разработване на система за мониторинг и контрол на ЦКОДУХЗ

За периода 2024-2026 г. е предвидено разработване и въвеждане на система за мониторинг и контрол на дейността на ЦКОДУХЗ. От МЗ е разработена унифицирана отчетна форма, структурираща основните направления в дейността на центровете. НЦОЗА изготвя обобщен отчет и анализ на тенденциите, както и препоръки за насоки в развитието на дейностите на ЦКОДУХЗ.

ПРИОРИТЕТ 5 РАЗВИТИЕ НА ЗДРАВНИ И ИНТЕГРИРАНИ ЗДРАВНО-СОЦИАЛНИ УСЛУГИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ НА УСЛОЖНЕНИЯТА ПРИ ДЕЦА С ХРОНИЧНИ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Мярка 5.1. Подобряване на достъпа до качествени и ефективни здравни и интегрирани здравно-социални услуги за деца

Изготвяне на анализ на ефективността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве

С Годишния анализ за изпълнението на Националната програма за подобряване на майчино и детско здраве 2021-2030 се извършва и анализ на ефективността на ЗКЦ от НЦОЗА.

Разработване на механизъм за взаимодействие между здравната, социалната и образователната системи за ранна интервенция в случаите на идентифициране на деца със затруднения в развитието от ОПЛ и педиатри в извънболничната помощ

В Министерството на здравеопазването бе създадена междуведомствена работна група със задача обсъждане на съществуващите практики за оценка на ранното детско развитие по възрасти и етапи и необходимостта от въвеждане и приложимостта на нов скринингов метод чрез въпросник „Ages and Stages Questionnaires (ASQ-3)“ („Въпросник по възрасти и етапи“) за подобряване на ранната диагностика и интервенция, отчитане на данните за случаите на изоставане в ранното детско развитие. Въз основа на всички обсъждания и становища работната група направи четири предложения, едно от които е да

се обединят усилията на Министерството на здравеопазването, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на образованието, Агенцията за социално подпомагане и други институции и организации, съобразно ангажиментите и отговорностите, за осигуряване на ефективно функционираща система за ранна детска интервенция, чрез разработване и прилагане на междуинституционален механизъм за взаимодействие, включително механизми за насочване от здравната система към социалните услуги.

Стартира провеждането на обучения на специалисти в здравеопазването от интегрирани услуги за развитието им като звена за ранна интервенция. През 2024 г. е проведен курс за продължаващо обучение на тема: „Програми и подходи за ранна детска интервенция“, в който са обхванати 135 медицински и немедицински специалисти от 10 ЦКОДУХЗ в страната, ДМСГД - гр. Кърджали и ДМСГД - гр. Ст. Загора.

Изработване на методика за осигуряването на постоянни медицински грижи в интегрираните здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца

През 2024 г. в изпълнение на разпоредбата на чл. 145, ал. 2 от ЗСУ, министъра на здравеопазването определи със заповед (№ РД-01-597 от 14.08.2024 г.) лечебните заведения за болнична помощ, които да извършват специализирана експертна оценка на здравословното състояние и потребностите на децата от постоянни медицински грижи. Със Заповед № РД-01-596 от 14.08.2024 г., в изпълнение на разпоредбата на чл. 145, ал. 4 от ЗСУ, министъра на здравеопазването утвърди Методика за осигуряване на постоянно медицинско наблюдение и медицинска грижа за деца с трайни увреждания, които се предоставят чрез интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа за деца с потребност от постоянни медицински грижи. В методиката са разписани ангажиментите на лечебните заведения и на интегрираните здравно социални услуги за резидентна грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи (ИЗСУРГ за ДУППМГ). Заповедите са предоставени на лечебните заведения от съответната област, които да извършват специализирана експертна оценка на здравословното състояние и потребностите на децата от постоянни медицински грижи, или на децата които ще се насочват за ползване на ИЗСУРГ за ДУППМГ на територията на тази област.

Заповедите са предоставени и на Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ) и Общините, които управляват ИЗСУРГ за ДУППМГ. Предоставени са и на Агенцията за социално подпомагане и Регионалните здравни инспекции от съответните области.

Въвеждане на модел за предоставяне на патронажни грижи за деца

На базата на изготвения през 2024 г. от НЦОЗА анализ на вида, обема и начина за предоставяне на патронажни грижи и направените препоръки относно възможните варианти е предвидено разработването на модел, който да се приложи на национално ниво и да бъде въведен до края на 2026 г.

Оценка на потребностите от създаване на Национална педиатрична болница

През декември 2023 г. Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) представи на Здравната инвестиционна компания за детска болница (ЗИКДБ) ЕАД анализа на потребностите в детската здравна грижа. За съкращаване на процесите, свързани с изграждането на Национална многопрофилна болница за активно лечение на деца

(НМБАЛД), „ЗИКДБ“ ЕАД проведе преговори с ЕИБ за продължаване на партньорството между двете страни и се подписа споразумение с ЕИБ за предоставяне на безвъзмездна техническа помощ по фаза 2.

За изпълнение на дейностите по фаза 2 от договора ЕИБ избра консорциум IBF/IDOM.

Проектиране на болничен комплекс на Национална педиатрична болница

Споразумението с ЕИБ за предоставяне на безвъзмездна техническа помощ по фаза 2, включва: - изготвянето на доклад за структура, обхват и капацитет на болницата – в този доклад ще бъдат разписани профили на бъдещата Национална детска болница, брой кабинети, операционни зали, легла и всички останали детайли, свързани, както с вида и обхвата на предлаганите здравни услуги, така и с капацитета на сградата; - изготвянето на функционален доклад, включващ основни параметри - обхват на спешното отделение, изисквания за всяка структура и разпределението им в сградата; - обхват на оборудване и обзавеждане.

Цялата информация, свързана с процесите по изграждане на Национална детска болница се публикува на интернет страницата на Здравната инвестиционна компания за детска болница (ЗИКДБ) ЕАД (www.nmdb.bg), която се актуализират своевременно. През м. декември 2024 г. е пуснат изцяло нов сайт на дружеството, като са предвидени нови секции за улеснение на достъпа до информация по проекта и дадена възможност за получаване на обратна връзка. Създадена е и страница на „ЗИКДБ“ ЕАД във Facebook, в която се споделят всички новини по подготовката и изграждането на Националната детска болница.

Създадено е координационно звено за взаимодействие между Министерството на здравеопазването, Обществения съвет за изграждане на детска болница и „ЗИКДБ“ ЕАД, със задача да осъществява цялостна организация, координация и контрол на процеса по изграждане на НДБ. В Министерство на здравеопазването е създадено експертно звено в дирекция „Публични предприятия и управление на собствеността“, което да поддържа постоянна комуникация с консултантската компания по изработването на стратегическите документи във връзка с изграждането на Национална детска болница.

Във връзка с изготвянето на доклад „Структура, обхват и капацитет на Националната детска болница“ са проведени работни срещи между МЗ, „ЗИКДБ“ ЕАД, Обществения съвет за изграждане на детска болница, Европейската инвестиционна банка, консорциума IBF/IDOM, експертни съвети по медицински специалности и съсловни организации. Окончателният доклад, изготвен от IDOM/EIB е одобрен през м. октомври 2024 г. от министъра на здравеопазването. До края на месец януари 2025 г. предстои да бъде одобрен и окончателен Функционален доклад.

С Решение № 769 на Министерския съвет от 13.11.2024 г. е дадено разрешение за сключване на окончателен договор за замяна на обособена част от недвижим имот, собственост на „ЗИКДБ“ ЕАД срещу имот, собственост на „ШОРИ - 2005“ ООД. С Решение № 771 на Министерския съвет от 13.11.2024 г. е дадено съгласие за апортиране на недвижим имот – частна държавна собственост в капитала на „ЗИКДБ“ ЕАД.

Мярка 5.2. Осигуряване на комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Осигуряване дейността на съществуващите комисии към ЗКЦ за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на недоносени деца, деца с хронични заболявания и деца с увреждания

В рамките на Здравно-консултативните центрове, разкрити по Националната програма за подобряването на майчиното и детско здраве, в университетски и специализирани болници в София, Варна, Пловдив и Плевен са разкрити 12 комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване и продължителна здравна грижа за деца с хронични заболявания (диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени неврологични заболявания, вродени хематологични заболявания, детска церебрална парализа и недоносени деца). Комисиите предоставят високоспециализирани медицински консултации и изготвят индивидуални медико-социални планове за всяко дете, а в състава им могат да бъдат включвани и немедицински специалисти, в т.ч. логопед, социален работник, рехабилитатор, в зависимост от индивидуалните нужди на всяко дете.

За 2024 г. са постъпили данни за проведени консултации и изготвени индивидуални медико-социални планове от работата на всичките 12 експертни комисии – общо изготвени **1 436 индивидуални медико-социални плана**, съответно **1 600** за 2023 г., 1 655 за 2022 г. и 1 158 за 2021 г. (табл. 5). Отчетено е намаляване на общия брой, спад с 10.25%, на изготвените индивидуални медико-социални планове от експертните медицински комисии в сравнение с предходната година, с изключение на УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ (с ръст от 33.3%) и СБАЛАГ „Майчин дом“ - София (без съществена промяна в количеството на изготвените планове). Разпределението по лечебни заведения е както следва: от 2 комисии в УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна са изготвени **234** индивидуални медико-социални плана (282 през 2023 г., 280 през 2022 г.; през 2021 г. не са функционирали); от 1 комисия към УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – общо **196** индивидуални медико-социална плана (147 за 2023 г., 156 за 2022 г. и 14 за 2021 г.); от 3 комисии към УМБАЛ „Св. Георги“- Пловдив са изготвени общо **463** индивидуални медико-социални плана (574 за 2023 г., 617 за 2022 г. и 503 за 2021 г.); от 1 комисия към СБАЛАГ „Майчин дом“ - София са изготвени **161** индивидуални плана, което бележи спад в сравнение с предходните (съответно 153 за 2023 г., 188 и 173 за 2022 г. и 2021 г.); от 5 комисии към СБАЛДБ „Проф. Иван Митев“ са изготвени общо **382** индивидуални медико-социални плана (444 за 2023 г., 414 за 2022 г. и 468 за 2021 г.)

Табл. 5 Изготвени индивидуални медико-социални планове от експертните комисии към лечебни заведения (в бр.)

Комисии		Брой изготвени медико-социални планове 2021 г.	Брой изготвени медико-социални планове 2022 г.	Брой изготвени медико-социални планове 2023 г.	Брой изготвени медико-социални планове 2024г.
УМБАЛ „Св. Марина“ - Варна	диабет	0	256	258	215
	вродени хематологични	0	24	24	19
УМБАЛ „Д-р Г. Странски“	диабет	14	156	147	196

- Плевен					
УМБАЛ „Св. Георги“ - Пловдив	диабет	114	219	161	131
	вродени хематологични	48	48	48	48
	вродени лицеви малформации	341	350	365	284
СБАЛАГ „Майчин дом“ - София	недоносени	173	188	153	161
СБАЛДБ „Проф. Иван Митев“	диабет	55	51	67	49
	вродени хематологични	124	45	54	48
	недоносени	64	63	64	49
	вродени неврологични	79	72	72	71
	вродени сърдечни малформации	146	183	187	165

Разкриване на нови комисии към ЗКЦ за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на деца с хронични заболявания и увреждания

През 2024 г. продължават да функционират 12 комисии за комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване на деца с хронични заболявания, разкрити в рамките на ЗКЦ към УМБАЛ/СБАЛ в гр. София, Варна, Пловдив и Плевен.

Създаване на 4 Центъра за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания, включително чрез осигуряване на възможност за предоставяне на палиативни грижи

За осигуряване на комплексно медицинско обслужване за деца с увреждания и хронични заболявания и в изпълнение и на Актуализирания план по Националната стратегия „Визия за деинституционализация на децата в България“, е планирано във всяка област да се създаде Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания (ЦКОДУХЗ). До 2021 г. са разкрити общо 10 ЦКОДУХЗ - в Силистра (през 2018 г.), в Бургас и Видин (2020 г.), в Благоевград, Бузовград, Дебелец, Добрич, Сливен, София и Хасково (2021 г.). През 2022 г. и 2023 г. няма разкрит нов Център. През 2024 г. с Постановление на Министерския съвет за структурни промени в системата на здравеопазването, се разкриват два ЦКОДУХЗ – в гр. Кърджали и Стара Загора, с което възможностите за предоставяне на палиативни грижи се увеличават. Разкритите ЦКОДУХЗ към 2024 г. са общо 12, а центровете които предоставят палиативни грижи стават 3. С постановлението се увеличава и капацитетът на част от ЦКОДУХЗ, създадени в предходни години - Благоевград, Бузовград, Сливен, Силистра и Хасково.

Подобряване на материално-техническата база на центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания, включително чрез осигуряване на средства за алтернативна комуникация за деца с увреждания

За създаване на условия за предоставяне на качествени грижи за децата с увреждания и хронични заболявания в ЦКОДУХЗ до 2026 г. се предвижда да бъде закупена апаратура за подобряване на материално-техническата база и средства за алтернативна комуникация за деца с увреждания.

За повишаване качеството на грижите за деца с увреждания и хронични заболявания, подобряване на условията за предоставяне на качествени услуги, материално-техническата база в ЦКОДУХЗ ежегодно се обновява и осъвременява.

През 2024 г. в 6 от центровете - в градовете Видин, Дебелец, Кърджали, Сливен, Стара Загора и Хасково, са извършени ремонтни дейности. Реновирани са специализираните кабинети и помещения за работа с деца в 4 ЦКОДУХЗ - в градовете Дебелец, Кърджали, Силистра и Сливен, като включително е закупено ново обзавеждане и специализирано оборудване и материали за работа с децата. В ЦКОДУХЗ в гр. Хасково, се извършва ремонт на помещения за създаване на нови специализирани кабинети. В ЦКОДУХЗ в гр. Кърджали се извършва ремонт на отделението за специални грижи за деца до 1 година. В 2 ЦКОДУХЗ - в градовете Сливен и Кърджали, е извършен ремонт на 3 зали за работа с децата: на залата за кинезитерапия, на залата за дневен престой и на залата за рехабилитация и физиотерапия. Ремонт на общи части е извършен в 3 ЦКОДУХЗ – в градовете Видин, Кърджали и Стара Загора. В 2 ЦКОДУХЗ- в градовете Сливен и Силистра, са реновирани външните детски площадки за игра - смяна на дървена ограда, обновени са част от детските съоръжения (люлки, пейки).

За създаване на условия за предоставяне на качествени грижи за децата с увреждания и хронични заболявания в ЦКОДУХЗ през 2024 г. е закупено ново медицинско и немедицинско оборудване (в 7 ЦКОДУХЗ – гр. Бургас, Видин, Добрич, Кърджали, Силистра, Сливен и Хасково). За подобряване на материално-техническата база в тези центрове са закупени 89 бр. апарати, уреди и съоръжения за работа с децата - апарат за фокусирана високоинтензивна магнитна терапия, мек терапевтичен валик за сензорна интеграция, Клетки на Роше, апарати за магнитотерапия и двуканална магнитотерапия, апарат за ударно- вълнова терапия, комбиниран апарат за електро и ултразвукова терапия, кушетка с плъзгащ соленоид, апликатор, детски болнични легла, масажна маса, електронни везни за бебета, механичен кантар, дидактичен шкаф, бюро с логопедично огледало, проходилка-крокодил, трамплин, сензорна пътека-пъзел, сензорна игра, проектор, къща на звуковете, палатка за игра, гимнастически дюшек, комбинирана цветна пътека за баланс, манипулативна дъска, пейки; барбарони; надуваема боксова круша, къща с ключалки, балансова кула, маса с активности; говорещо стенно табло, активни карти, интерактивен под, устройство за изкачване на стълби и др.

Предоставяне на диагностични, рехабилитационни, лечебни и други дейности и услуги в Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

През 2024 г. в ЦКОДУХЗ е предоставен универсален достъп до качествени здравни грижи и комплексни дейности за профилактика, диагностика, лечение и рехабилитация на деца с увреждания и хронични заболявания, общо на 3 154 деца, за които е изготвен и се изпълнява индивидуален медико-социален план (на 2 672 за 2023 г., 2 279 за 2022 г. и 1648 за 2021 г.).

През амбулаторен блок, за предоставяне на физикална терапия и рехабилитация, са преминали 2 754 деца, при 2 380 през 2023 г., 1 972 г. през 2022 г. и 1 389 през 2021 г., което бележи ръст с 15,7% в сравнение с предходната година. Броят на децата, които са преминали през стационарния блок е 238, при съответно 175 за 2023 г., 199 за 2022 г. и 186 през 2021 г. През 2024 г. на 115 деца до 1 година са оказани специални грижи (съответно на 86 за 2023 г. и 100 за 2022 г.). С мобилни услуги са обхванати 122 деца (на 85 за 2023 г. и 80 за

2022 г.). Продължително лечение след проведено активно болнично лечение е проведено на 56 деца (на 33 за 2023 г. и 38 за 2022 г.). Децата, на които са предоставени специализирани палиативни грижи в Центровете, са 7, съответно на 6 за 2023 г. и 8 за 2022 г. Увеличена значително, с 25%, е използваемостта на жилищен блок от деца с придружител, като съответно през 2024 г. са преминали 40 деца, на 32 за 2023 г. и 28 за 2022 г. С обученията за поемане на грижата за децата с увреждания и хронични заболявания в семейна среда са обхванати 3 141 родители (на 2 960 през 2023 г. и 2 216 през 2022 г.).

Провеждане на супервизия на персонала на Центровете за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

От специалистите в 12-те ЦКОДУХЗ са проведени **256 супервизии** общо на 231 лица от персонала (съответно 160 супервизии на 190 лица за 2023 г. и 113 на 205 лица за 2022 г.). В групови вътрешни супервизии са участвали 197 специалисти (лекари, медицински сестри, рехабилитатори, педагози, психолози, логопеди, социални работници) за оказване на професионална и методическа подкрепа на персонала, за екипна работа, превенция на бърнаут синдрома и др. Индивидуални супервизии за работа по случаи са предоставени на 34 лица от персонала.

Разработване на стандарти за работа в ЦКОДУХЗ

За организиране, управление и контрол на работата от ЦКОДУХЗ са разработени и актуализирани общо 63 стандарта за работа (в допълнение към 168 отчетени през 2021 г., 18 през 2022 г. и 23 за 2023 г.) и 79 стандарта, свързани с административна дейност, мониторинг и контрол (към отчетените 66 за 2021 г., 43 за 2022 г. и 47 за 2023 г.). Целта е постигане на устойчиво подобряване на качеството на дейността на ЦКОДУХЗ.

През 2024 г. продължава тенденцията към устойчивост и развитие на ЦКОДУХЗ, като усилията са насочени към постигане на качество чрез разработването и прилагането на стандарти, повишаване квалификацията на персонала, надграждане на дейностите и усъвършенстване организацията на работа, включително и чрез разработване и въвеждане на нови програми, подходи за работа, вътрешни и външни супервизии.

5.3. Осигуряване на качествени интегрирани здравно-социални услуги за деца с хронични заболявания и деца с увреждания

Изграждане и оборудване на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи (здравно-социална резидентна услуга)

Центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания и потребност от постоянни медицински грижи (ЦЗСГДУ с ППМГ) са вид интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа, в която се осигурява 24-часова грижа за посрещане на ежедневните потребности, включително потребностите от медицински грижи и развитие на тези деца.

Към 2024 г. от планираните 20 центъра са изградени и частично оборудвани 6. Изграждането на останалите 14 центъра е възпрепятствано от проблеми и предизвикателствата от различен характер. За разрешаването им през 2024 г. е създадена работна група, която да извърши оглед на място на проблемни имоти в страната, за които Министерството на здравеопазването има осигурени вещни права за изграждане на инфраструктура за предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги, да проведе

необходимите работни срещи с представители на местната власт и съответните институции – общински и областни администрации, регионални здравни инспекции, ВиК и електроенергийни оператори и др., с цел разрешаване на проблемите за всеки един обект, или проучване на възможността за предоставяне на други имоти, подходящи за изграждане на инфраструктура за здравно-социална грижа за деца с увреждания. Също така да изготви проект на документация за провеждане на обществена поръчка за инженеринг (проектиране, строителство и авторски надзор) за изграждане на необходимата инфраструктура.

През 2024 г. е осигурен необходимият финансов ресурс за дооборудване на 6-те ЦЗСГДУ с ППМГ и те са оборудвани с всичко необходимо за стартиране на дейността им.

Изграждане и оборудване на Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи

Центрове за специализирана здравно-социална грижа за деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи (ЦЗСГДВРП и ПЗГ) е друг вид интегрирана здравно-социална услуга в която ще се предоставя консултативна, терапевтична и друга квалифицирана подкрепа за деца с високо рисково поведение и потребност от специални здравни грижи, както и възможност за предоставяне на временна резидентна грижа в случай на необходимост от 24-часова непрекъсната грижа и подкрепа.

Към 2024 г. от планираните 6 центъра е изграден и частично оборудван 1 в гр. Кюстендил. Изграждането на останалите 5 Центъра е възпрепятствано от проблеми и предизвикателствата от различен характер, същите както и на горесцитираните 14 центъра. Посочената по-горе работна група е обща за двата вида центрове

През 2024 г. е осигурен финансов ресурс за дооборудване на ЦЗСГДВРППСЗГ в гр. Кюстендил. Центърът е оборудван с всичко необходимо за стартиране на дейността му.

Предоставяне на грижи в Центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца

През 2024 г. са разкрити 6 Центъра за специализирана здравно-социална грижа за деца с увреждания и потребност от постоянни медицински грижи (ЦЗСГДУППМГ) – 2 в гр. Казанлък, 2 в гр. Стара Загора, 1 в гр. Кърджали и 1 в гр. Хасково, като 5 от тях са стартирали дейността си през 2024 г., а центърът в гр. Стара Загора ще започне работа през м. 01.2025 г. Управлението на интегрираните здравно-социални услуги за резидентна грижа са възложени на ЦКОДУХЗ, в качеството на доставчици на интегрирани здравно-социални услуги, с финансиране от бюджета на МЗ.

В 5-те функциониращи ЦЗСГДУППМГ са предоставени грижи на 40 деца с увреждания с потребност от постоянни медицински грижи.

Провеждане на супервизия на персонала на центровете за специализирана здравно-социална грижа за деца

За подобряване на организацията на работа, работната атмосфера и увеличаване на специфичната компетентност на персонала от центровете за специализирана здравно-социална грижа е предвидено провеждането на супервизии, , но с оглед стартирането на дейността на центровете в последното тримесечие на годината, целевата стойност от 21 супервизии не е постигната. Проведена е само една групова супервизия в 1 от центровете.

МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

В Плана за действие за периода 2024-2026 г. към НППМДЗ 2021-2030 не е включен раздел за мониторинг и оценка на програмата, тъй като той продължава да се извършва чрез отчети от регионалните координатори и годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата на национално ниво от НЦОЗА. Контролът и координацията на изпълнението на Програмата е предвидено да се осъществява от следните институции: Регионалните здравни инспекции в съответните области, Министерството на здравеопазването и Национален координационен съвет. Със заповед на министъра на здравеопазването е сформиран Националният координационен съвет, чийто състав периодично се актуализира. За всяка област е определен регионален координатор, служител на регионалната здравна инспекция, който координира и контролира изпълнението на дейностите на областно ниво. През 2024г. от Министерството на здравеопазването е изготвен и приет документ с правила за работата на НКС.

Мониторинг на дейностите на областно ниво

В Програмата е заложен механизъм за мониторинг на изпълнението чрез изготвяне и предоставяне на шестмесечни отчети от регионалните координатори от РЗИ, тримесечни отчети от лечебни заведения със сключени договори по Програмата и годишен анализ на изпълнението на Програмата и Плана за действие към нея за съответната година на национално ниво, изготвен от НЦОЗА.

Регионалните здравни инспекции извършват периодични проверки за изпълнението на дейностите от лечебните заведения, с които са сключени договори за дейности по Програмата. Резултатите от проверките са отразени в отчети/доклади до МЗ. Описани са и установените пропуски и нарушения, както и дадените препоръки и указания за отстраняването им.

От стартирането на програмата, ежегодно от МЗ се дават указания на РЗИ за оказване от регионалните координатори на методична помощ, мониторинг и контрол на изпълняваните по Програмата дейности от лечебните заведения със сключени договори за финансиране на дейности, по отношение на организацията, процеса на изпълнение на дейностите и отчетността. Изготвени и предоставени на РЗИ са унифицирани отчетни форми за дейностите на ЗКЦ. По предоставени унифицирани отчетни форми изготвят отчети и ЦКОДУХЗ. През 2024г. са изготвени и предоставени на РЗИ унифицирани отчетни форми, които да систематизират отчитането и да съдействат за проследяването на тенденции в изпълнението на дейностите по Приоритет 1 от Плана за действие към НППМДЗ. Данните от отчетите се обобщават на национално ниво от НЦОЗА.

Мониторинг на дейностите на национално ниво

Мониторингът на национално ниво е предвидено да се осъществява чрез годишен анализ за изпълнението на дейностите по програмата, който се изготвя от НЦОЗА. За изготвяне на годишния анализ за съответната година в НЦОЗА са постъпили шестмесечни и годишни отчети на регионалните координатори от всички РЗИ, годишни отчети от 12-те ЦКОДУХЗ, информация от МЗ, отчет на дейностите, извършени от НЦОЗА, постъпила в МЗ и НЦОЗА информация от НЗОК. Препоръчително е популяризирането на Плана за

действие сред някои изпълнители на дейности (ВМУ, съсловни организации) и определяне на форма за отчет на тяхната дейност.

През 2024 г. са предприети мерки за изпълнение на препоръките в одитния доклад от одита на Сметната палата „Изпълнение на Националната програма за подобряване на майчиното и детското здраве 2021-2030“.

ИЗВОДИ ЗА НАПРЕДЪКА В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА ПРЕЗ 2024 г.

▪ Предприети са мерки за подобряване на управлението и мониторинга на изпълнението на програмата:

- осигурен е публичен достъп до информацията от мониторинга за изпълнение на програмата чрез популяризиране на годишните анализи за изпълнение на дейностите от плана за действие към програмата, изготвени от НЦОЗА и годишните доклади на националния координатор;

- приет е правилник за дейността на Националния координационен съвет;

- оказана е методична подкрепа от МЗ за подобряване на отчетността, като са изготвени унифицирани отчетни форми за дейностите, изпълнявани от ЦКОДУХЗ, ЗКЦ, РЗИ и НЦОЗА, което съдейства за прецизиране на отчетването, обобщаване на данните на национално ниво, проследяване на тенденциите и постигнатите резултати.

▪ Разработен и приет от НКС е План за действие за изпълнение на програмата за периода 2024-2026 г., съобразен с препоръките от анализа за предходния тригодишен период за актуализиране и оптимизиране на включените дейности (прецизирани са планираните здравно-промотивни и превантивни дейности за преодоляване на дублирането с отчетените по други национални програми със сходни приоритети; акцентирани са дейности за постигане на специфичните цели на програмата; формулирани са индикатори с текущи и целеви стойности за постигнат резултат);

▪ Осигурено е финансиране за изпълнение на здравно-информационни, образователни и здравно-промотивни дейности от НЦОЗА и РЗИ (издаване на информационни, образователни и методични материали, провеждане на обучения, кампании и други здравно-промотивни събития), което гарантира ефективност и устойчивост на резултатите

▪ РЗИ и НЦОЗА са провели различни здравно-промотивни, информационни, образователни и други дейности за повишаване на информираността по въпросите на репродуктивното здраве и семейното планиране, бременността, раждането, кърменето и грижите за децата в периода на ранното детство; за здравословен начин на живот; за комплексна промоция на здраве на децата в детските ясли, детските градини и училищата, с които са обхванати са различни целеви групи – бременни жени, майки, деца, ученици и млади хора, техните семейства, медицински и немедицински специалисти от здравната система.

▪ НЦОЗА са провели обучения за повишаване квалификацията на медицински и немедицински специалисти от ЦКОДУХЗ, ДМСГД, детски ясли, ОПЛ и педиатри от ИБМП по въпроси на ранното детско развитие; за оценка, проследяване и ранно откриване на нарушения в психичното развитие и аутизъм; за ранна интервенция.

▪ Очертава се тенденция на устойчивост и ръст в дейността на ЦКОДУХЗ, като

усилията са насочени към постигане на качество чрез разработването и прилагането на стандарти, повишаване квалификацията на персонала, вътрешни и външни супервизии и ориентиране към прилагането на съвременни подходи за работа с отчитане ролята на родителите в ранната интервенция на уврежданията, хроничните заболявания и нарушения на развитието при децата:

- ✓ разкрити са два нови Центъра;
- ✓ проведени са обучения за прилагане на ориентиран към семейството подход за активно включване на родителите в грижите, терапията и рехабилитацията децата;
- ✓ отчита се ръст на дейностите в подкрепа на родителите за повишаване на знанията и развиване на умения за грижа за недоносените деца и децата с увреждания и хронични заболявания:

- с 55% в дейностите за повишаване на информираността относно ползите от своевременна и комплексна рехабилитация;

- с 11.4% в дейностите за повишаване на информираността и уменията за грижи за недоносени деца и за деца с хронични заболявания и увреждания;

- с 85.9% в обученията за родители в подкрепа на грижите за недоносени деца, деца с увреждания, хронични заболявания, с нарушения и други проблеми в развитието;

- с 32% в обученията на родителите за домашна рехабилитация на недоносените деца и децата с увреждания.

- Данните показват устойчивост в консултативната дейност в ЗКЦ, като най-висок и със сериозен ръст е броят на консултациите, проведени от психолози и от социални работници и по-незначителен при медицинските специалисти. Преобладаващ е броят на проведените консултации за бременни жени при всички специалисти.

Отчетен е значим ръст - с 12.6%, в обхвата на новородените с неонатален слухов скрининг, подобряване на контрола върху причините и предприемането на мерки за отстраняване на допуснатите пропуски и нарушения.

- Създадени са условия за въвеждане на патронажна грижа за деца под тригодишна възраст - изготвен е анализ и препоръчани варианти на модел, който да се приложи на национално ниво.

В рамките на мониторинга чрез изготвения анализ за 2024 г. са констатирани някои предизвикателства при реализацията на дейностите по Програмата и са направени препоръки за оптимизиране на тяхното изпълнение.

ПРЕПОРЪКИ ЗА ОПТИМИЗИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ПРОГРАМАТА

- Включване на оценка на ефективността на Програмата и по отношение на „разходи-ползи“ чрез ежегоден анализ на изразходваните средства.

- Продължаване и надграждане на мерките за устойчивост на създадените по Програмата интегрирани услуги (ЗКЦ, ЦКОДУХЗ), включително за улесняване на достъпа и разширяване на обхвата с предлаганите дейности чрез популяризиране сред специалистите, населението и таргетните групи и укрепване на кадровия капацитет.

- Провеждане на ефективни кампании за повишаване на осведомеността на

населението, особено в отдалечени региони и сред уязвими групи, за възможностите, създадени по Програмата, с цел улесняване на достъпа и разширяване на обхвата на целевите групи.

- Предприемани на мерки за ускоряване на процеса по изграждане и оборудване на центрове за предоставяне на качествени грижи за децата с увреждания и с потребност от постоянни медицински грижи и деца с високо-рисково поведение и потребност от специални здравни грижи.

- Планиране на мерки за преодоляване на някои продължаващи затруднения по извършване на изследванията за неонатален слухов скрининг, постигане на целевият обхват от 95% и за проследяване на установените случаи с отклонения от нормата.

- Продължаване на мерките за подобряване на отчетността за целите на мониторинга и оценка на ефективността и степента на въздействие от изпълнението на дейностите по Програмата чрез:

- допълване на отчетните форми с данни и за постигнат резултат;
- популяризиране на Плана за действие сред някои изпълнители на дейности (ВМУ, съсловни организации) и изискване за отчетност за активиране на изпълнението им;
- провеждане на национална среща за обмен на информация и обучение на координаторите от РЗИ и ЗКЦ за по-ефективно отчитане на резултатите от изпълнението и постигане на специфичните цели на програмата.

Изготвил:

доц. Красимира Костадинова, дм
началник отдел „Детско и младежко здраве“
kr.kostadinova@ncpha.government.bg